

Szóke Gergely László

**A média szabályozása
Finnországban és Svédországban**

Budapest, 2010. szeptember, 57. szám

ISSN 1788-134X
ISBN 978-615-5020-087

Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet
Budapest, 1021 Hűvösvölgyi út 95.
Felelős kiadó: Nahimi Péter igazgató
Borítóterv: Czákó Zsolt
Nyomdai munkák:
Műegyetemi Kiadó
Felelős vezető: Wintermantel Zsolt
www.kiado.bme.hu

Tartalomjegyzék

I. FINNORSZÁG	6
1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet, és a médiaszabályozás tárgyi hatálya	6
1.1 Alkotmányos háttér.....	6
1.2 A médiarendszer szabályozási környezete.....	6
1.2.1 Jogszabályi háttér.....	6
1.2.2 Önszabályozás – társszabályozás.....	7
1.3 Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja	8
1.4 A médiaszabályozás alapfogalmai és tárgyi hatálya.....	8
1.4.1 Alapfogalmak.....	8
1.4.2 A médiaszabályozás tárgyi hatálya.....	9
1.5 A műsorszolgáltatók típusai és a televíziós műsorszolgáltatás piaci környezetének áttekintése	10
2. Médiafelügyeleti rendszer.....	11
2.1 Feladat és hatáskörök, szankciórendszer	11
2.2 Szervezeti felépítés.....	12
3. A műsortartalom szabályozása	13
3.1 Személyiségvédelem, helyesbítés, válaszadás.....	13
3.1.1 Személyiségvédelem.....	13
3.1.2 A helyesbítés és válaszadás joga.....	14
3.2 A gyűlöletbeszéd szabályozása	14
3.3 Gyermekvédelem a médiában.....	15
3.4 Európai és nemzeti művek bemutatása.....	15
3.5 Közszolgálati és egyéb tájékoztatási kötelezettségek	16
4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése	17
5. A médiakonzentráció szabályozása	20
6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása	21
6.1 Reklámszabályozás	21
6.2 A szponzoráció szabályozása	22
7. Közszolgálati műsorszolgáltatás	23
7.1 Szervezeti felépítés.....	23
7.2 Közszolgálati kötelezettségek	24

7.3 A közszolgálati műsorszolgáltató finanszírozása.....	24
7.3.1 Televízió és Rádió Alap.....	24
7.3.2 A televízió-előfizetési díj.....	25
7.3.3 Műsorszolgáltatói díj.....	25
8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása.....	26
8.1 Műsorterjesztés szabályozása.....	26
8.1.1 Alapfogalmak és piacra lépés.....	26
8.1.2 Továbbítási kötelezettség (must carry).....	26
8.2 Digitális átállás.....	27
8.2.1 A digitális átállás folyamata.....	27
8.2.2 Média-fogyasztó védelem (media-literacy).....	28
II. SVÉDORSZÁG.....	29
9. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet, és a médiaszabályozás tárgyi hatálya...29	
9.1 Alkotmányos alapok.....	29
9.2 A médiarendszer szabályozási környezete.....	29
9.2.1 Jogszabályi háttér.....	29
9.2.2 Önszabályozás – társzabályozás.....	30
9.3 Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja.....	30
9.4 A médiaszabályozás tárgyi hatálya, a médiaszabályozás alapfogalmai.....	31
9.5 A műsorszolgáltatók típusai és a műsorszolgáltatás piaci környezetének áttekintése.....	31
10. A médiafelügyelet rendszere.....	33
11. A műsortartalom szabályozása.....	35
11.1 Személyiségvédelem, helyesbítés, válaszadás.....	35
11.1.1 Személyiségvédelem.....	35
11.1.2 A válaszadás joga.....	35
11.2 A gyűlöletbeszéd szabályozása.....	36
11.3 Gyermekvédelem a médiában.....	36
11.4 Európai és nemzeti művek bemutatása.....	36
11.5 Közszolgálati és egyéb tájékoztatási kötelezettségek.....	37
12. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése.....	38
13. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban.....	39
13.1 Kiegyensúlyozottság.....	39
13.2 Média-koncentráció.....	39
14. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása.....	40
14.1 Reklámszabályozás.....	40

14.2 A szponzoráció szabályozása	41
14.3 A nyomtatott sajtó támogatása	41
15. Közzolgálati műsorszolgáltatás	42
16. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása	43
16.1 Műsorterjesztés szabályozása.....	43
16.1.1 Alapfogalmak és piacra lépés.....	43
16.1.2 Továbbítási kötelezettség (must carry).....	43
16.2 Digitális átállás	43
16.2.1 A digitális átállás folyamata.....	43
16.2.2 Média-fogyasztó védelem (media-literacy)	44

I. FINNORSZÁG

1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet, és a médiaszabályozás tárgyi hatálya

1.1 Alkotmányos háttér

A finn alkotmány¹ 12. cikke – hasonlóan a magyar szabályozáshoz – együtt rendelkezik a véleménynyilvánítás szabadságáról és a közérdekű információkhoz való hozzáférés jogáról. Eszerint a véleményszabadság alapján mindenkit megillet a jog, hogy kifejezze, terjessze és fogadja az információkat, véleményeket és egyéb közléseket mások előzetes akadályoztatása nélkül (the right to express, disseminate and receive information, opinions and other communications without prior prevention by anyone). Az alkotmány alapján a véleményszabadság részletszabályait törvényben kell megállapítani, és a cikk külön nevesíti a gyermekvédelemre tekintettel történő korlátozás lehetőségét. Az alkotmány ugyancsak kimondja a hatóságok birtokában lévő információk nyilvánosságát és hozzáférhetőségét, amelyet azonban törvény korlátozhat.² A szabályozás kifejezetten alapvető jogként határozza meg az – egyébként a magyar alkotmánybíróági gyakorlatban is megjelenő³ – információ fogadásának, az információhoz jutás jogát is.

Az egyéb alapjogi rendelkezéseket (pl. személyiségi jogok tekintetében) a műsortartalom szabályozása c. fejezetben tárgyaljuk.

1.2 A médiarendszer szabályozási környezete

1.2.1 Jogszabályi háttér

A finn médiarendszert jogi kérdéseit összetett jogszabályi környezet rendezi, amely kódexjellegű szabályozás helyett számos különböző törvényből áll.

A szabályozás alapkövét a véleményszabadság tömegkommunikáció útján történő gyakorlásáról szóló törvény adja.⁴ A törvény a fogalom-meghatározásokat (Section 2) követően a médiaszereplők alapvető kötelezettségeit (Chapter 2), felelősségi szabályait (Chapter 4) és a szankciórendszert (Chapter 6), valamint a válaszadás jogát (Chapter 3) szabályozza.

A műsorszolgáltatókra vonatkozó szabályozás a televízió és rádiószervezetekről szóló törvényben⁵ és a televízió és rádiószervezetekről szóló kormányrendeletben⁶ található. Utóbbi jogszabály – az általános elnevezésével ellentétben – kizárólag a műsorszolgáltatók európai művek bemutatására vonatkozó kötelezettségeivel kapcsolatos részletszabályokat tartalmazza (ld. az európai művek bemutatásával kapcsolatos fejezetet). A műsorszolgáltatókra vonatkozó törvény az alapfogalmak mellett szabályozza a piacra lépés feltételeit (Sec. 7–15), a gyermekvédelem alapvető kérdéseit (Sec. 19), a kizárólagos jogokkal kapcsolatos kérdéseket

¹ The Constitution of Finland 11 June 1999 (731/1999, amendments up to 802 / 2007 included)

² The Constitution of Finland, Sec. 12.

³ Részletesebben ld. Gálik Mihály – Polyák Gábor: *Médiaszabályozás*. 2005, Budapest, KJK–Kerszöv, 56. old.

⁴ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media (460/2003)

⁵ Act on Television and Radio Operations (744/1998; amendments up to 1251/2006 included), a továbbiakban médiatörvény alatt e jogszabályt értjük

⁶ Government Decree on Television and Radio Operations (698/2003)

(Sec. 20–20a), a reklámkorlátokat (Sec. 21–33) és a kommunikációs hatóság médiát érintő hatásköreit (Sec. 34–40). A részletszabályokat az egyes fejezeteknél tárgyaljuk.

A közszolgálati műsorszolgáltató, a Yleisradio Oy működéséről külön törvény⁷ rendelkezik, amely szabályozza a közszolgálati műsorszolgáltató feladatait és szervezeti felépítését is, míg a finanszírozás kérdéskörét szintén külön törvény rendezi: az állami televízió és rádió alapról szóló törvény.⁸

Megemlítendő az EU információs társadalom irányelvét harmonizáló finn törvény⁹ is, amely tartalmazza az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás fogalmát és a szolgáltatásnyújtással kapcsolatos szabályokat.

A műsorterjesztés szabályozásával kapcsolatban a finn hírközlési piacról szóló törvény,¹⁰ és a frekvenciagazdálkodásról szóló ún. rádiózás törvény,¹¹ míg a FICORA egyes hatásköreiről a hírközlési igazgatásról szóló törvény,¹² illetve kormányrendelet tartalmaz szabályokat.¹³

Végül meg kell említeni, hogy a személyiségvédelem általános szabályozása – a már említett finn alkotmány mellett – a szerződésen kívüli károkozásért viselt felelősségről szóló törvényben,¹⁴ az adatvédelmi törvényben¹⁵ és a büntető törvénykönyvben¹⁶ található.

1.2.2 Önszabályozás – társszabályozás

Finnországban az önszabályozásnak, illetve az iparág szereplőivel való együttműködésnek több különböző formája is megfigyelhető, amelyek mechanizmusok mögött állami kényszerítő erő csak bűncselekmény elkövetése vagy szerződésszegés esetén áll.

Finnországban a média területén is komoly hagyományai vannak annak, hogy a jogszabály-előkészítésbe és véleményezésbe különböző bizottságok útján az iparág szereplőit is bevonják.

Fontos önszabályozási fórum az ún. Médiatanács (Council for Mass Media), amely a tartalom-előállítás – ideértve a hagyományos és internetes újságírást, valamint a rádió- és televízió-műsor előállítását is – területén kap szerepet: a Médiatanács a legjobb gyakorlat gyűjtése és irányelvek kialakítása segítségével etikai kódexet készít és tartat be.

Emellett önszabályozás érvényesül a gyermekvédelem területén is; a tág törvényi szabályozást a közszolgálati műsorszolgáltató és a két legnagyobb kereskedelmi műsorszolgáltató közti megállapodás tölti ki tartalommal. E dokumentum a műsorkategóriák és időbeli zónák felállításával az Európa-szerte bevett szabályozási modellt követi az önkorlátozás eszközével élve (a gyermekvédelem szabályozását a későbbiekben részletesen tárgyaljuk).¹⁷

⁷ Act on Yleisradio Oy (1380/1993; amendments up to 635/2005 included)

⁸ Act on the State Television and Radio Fund (745/1998; amendments up to 713/2005 included)

⁹ Act on the Provision of Information Society Services (458/2002)

¹⁰ Communications Market Act (393/2003; amendments up to 119/2008 included)

¹¹ Radio Act (1015/2001)

¹² Act on Communications Administration (625/2001; amendments up to 397/2003 included)

¹³ Government Decree on Communications Administration (697/2001; amendments up to 709/2002 included)

¹⁴ Tort Liability Act (412/1974)

¹⁵ Personal Data Act (523/1999)

¹⁶ The Criminal Code of Finland (39/1889, amendments up to 940/2008 included)

¹⁷ <http://www.lvm.fi/web/en/10> (2010.06.05.)

1.3 Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja

Az Európai Unió tagállamainak médiaszabályozására jelentős, modernizációs hatással van a 2007/65/EK irányelv,¹⁸ amely számos elemében a korábbi médiaszabályozás újragondolását jelenti (fogalmi rendszer, reklámszabályozás stb.). Az irányelv implementációjának határidejét, 2009. december 19-ét azonban a tagállamok egy jelentős része nem tartotta be. Finnország kapcsán ellentmondások a források: egy 2010 júniusi bizottsági forrás alapján Finnország egyelőre nem jelentette az implementációt a Bizottságnak,¹⁹ ugyanakkor az implementációt összefoglaló EU jogi portál szerint történtek ez ügyben jogalkotási intézkedések 2010 áprilisában.²⁰ E tanulmány készítése során ezzel kapcsolatos angol nyelvű források nem álltak rendelkezésre, így Finnországnak az AMSZ irányelv implementálását megelőző médiaszabályozását tekintjük át.

1.4 A médiaszabályozás alapfogalmai és tárgyi hatálya

1.4.1 Alapfogalmak

A médiaszabályozás alapfogalmai egyrészt a véleményszabadság médiában történő gyakorlásáról másrészt a televízió és rádiószervezetekről szóló törvényekben található, és összességében többé-kevésbé koherens, egymásra épülő fogalmi rendszert alkotnak.

Az ún. *hálózati közlés* (*network message*) olyan információ, vélemény vagy egyéb közlés, amelyet a nagyközönség számára rádióhullámok, elektronikus hírközlő hálózat vagy más hasonló technikai eszköz útján biztosítanak.²¹

A *műsor* (*program*) – a véleményszabadság médiában történő gyakorlásáról szóló törvény alapján – elsősorban hangból és mozgóképből álló hálózati közlések koherens sorozata.²² A médiatörvény *műsor* (*programme*) fogalma ettől kissé eltér. Ez alapján műsor a televízió és rádió műsorszámok előre kiválogatott összeállítása.²³

A *kiadvány* (*publication*) olyan nyomtatott anyag, adatlemez, vagy más szöveg, hang- vagy képfelvétel, amelyet másolással állítanak elő, és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesznek.

A *periodika* (*periodical*) olyan kiadvány, amely rendszeresen, évente legalább négy alkalommal kiadásra kerül.

A *hálózati kiadvány* (*network publication*) hálózati közlések – periodikához hasonló módon – olyan koherens egészé rendezett sorozata, amelyek kiadó által készített vagy feldolgozott anyagból állnak, és amelyet rendszeres kiadásra szánunk.

A *kiadás* (*publishing*) a – műsoron kívüli – kiadványok (*publication*) és hálózati közlések (*network messages*) nagyközönség számára történő biztosítása.

A *műsorszolgáltatás* (*broadcasting*) a műsorok (*program*) nagyközönség számára történő biztosítása.²⁴

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/65/EK irányelve (2007. december 11.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

¹⁹ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/803&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en> (2010.06.25.)

²⁰ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:72007L0065:EN:NOT#FIELD_FI (2010.06.25.)

²¹ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec. 2 (2)

²² Program means a coherent set of network messages that are primarily expressed as sound or moving picture [Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec. 2 (3)]

²³ Programme shall refer to pre-selected composition of television or radio programmes; [Act on Television and Radio Operations, Sec. 2. (5)]

²⁴ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec. 2 (4)–(8).

A *televíziós műsorszolgáltatás (television broadcasting)* a nagyközönség számára vételre szánt televízióműsor átvitelének megkezdése, illetve biztosítása vezetékes átvittel vagy sugárással, ideértve a műholdas, és a kódolt vagy kódolatlan sugárzást is.

A *rádiós műsorszolgáltatás (radio broadcasting)* a nagyközönség számára vételre szánt rádióműsor (sound radio programme) átvitelének megkezdése, illetve biztosítása vezetékes átvittel vagy sugárással, ideértve a műholdas, és a kódolt vagy kódolatlan sugárzást is.

A *műsorszolgáltató (broadcaster)* olyan személy, aki szerkesztői felelősséget visel a televízió-, illetve rádióműsorok összeállításáért, és aki a televízió-, illetve rádióműsört továbbítja, vagy harmadik személlyel továbbíttatja.²⁵

1.4.2 A médiaszabályozás tárgyi hatálya

A médiaszabályozás gerincét alkotó két jogszabály tárgyi hatálya a fogalmi rendszer ismeretében határozható meg.

A véleményszabadság tömegmédiában történő gyakorlásáról szóló törvény hatálya alapvetően a kiadásra és a műsorszolgáltatásra, mint tevékenységekre terjed ki. E törvény alapján azonban a műsorszolgáltatás tágabb fogalom, mint a médiatörvény televíziós és rádiós műsorszolgáltatás fogalmai.

A kiadás fogalmának – és a teljes fogalmi rendszer – technológia-semleges megfogalmazása alapján e törvény hatálya bizonyos Interneten közzétett tartalmakra is kiterjed. Megjegyzendő, hogy nem ez a jogszabály tartalmazza azokat a médiajogi szabályokat, amelyek az Internet tartalomszabályozása kapcsán leginkább vitát váltanak ki (engedélyezés, gyermekvédelem, európai művek bemutatása, speciális reklámkorlátok, kiegyensúlyozottság, közszolgálati kötelezettségek stb.) A törvény leszögezi azt is, hogy a magánszemélyek által fenntartott honlapok esetén csak egyes, alapvetően a honlap készítőjének, mint szerkesztőnek az általános felelősségét szabályozó szakaszok alkalmazandók. Összességében az internetes tartalmak esetén a szándékoltan a nagyközönség számára történő biztosítás, a rendszeres kiadási-megjelenítési szándék és a szerkesztettség azok a fogalmi elemek, amelyek alapján a szabályozás hatálya alá vonhatók. A világos határvonalak kijelölése a hatósági és bírói joggyakorlat feladata.

A jogszabály lényegében kivési a hatálya alól a kizárólag adatátviteli, illetve terjesztési tevékenységet, valamint rögzíti, hogy a televíziós és rádiós műsorszolgáltatásra, a távközlési szolgáltatásra, és információs társadalommal összefüggő szolgáltatásra szintén külön jogszabályok vonatkoznak.²⁶

A tárgyi hatály kérdéskörénél érdemes megemlíteni, hogy a véleménynyilvánítás tömegmédiában való gyakorlásáról szóló törvény részletes felelősségi és szankciórendszert állapít meg a kiadók és műsorszolgáltatók tekintetében, amely felelősséget alapvetően a kötelezően kijelölendő felelős szerkesztő visel. A felelősség alapvető formái az egyéb jogrendszerekben is ismert büntetőjogi és kártérítési felelősség.²⁷

A média működése szempontjából másik jelentős jogszabály, a médiatörvény tárgyi hatálya a természetes személyek, szervezetek vagy alapítványok által nyújtott televíziós és rádiós műsorszolgáltatásokra terjed ki. A televíziós műsorszolgáltatások területi hatályát és a letelepedés fogalmát alapvetően a vonatkozó EU irányelvvel összhangban szabályozza a finn törvény. A médiatörvény nem terjed ki a 2000-nél kevesebb előfizető által használt hálózatokra.

²⁵ Act on Television and Radio Operations, Sec. 2. (1)–(4).

²⁶ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec. 3

²⁷ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec 4, Sec 14–15.

1.5 A műsorszolgáltatók típusai és a televíziós műsorszolgáltatás piaci környezetének áttekintése

A vonatkozó jogszabályok nem tipizálják kifejezetten a műsorszolgáltatókat tematika vagy vételkörzet alapján, nincsenek külön definíciók az egyes műsorszolgáltató-típusokra. A szabályozásból ugyanakkor egyértelműen kitűnik a kereskedelmi és közszolgálati műsorszolgáltatók közötti különbségtétel, illetve a médiatörvény az európai kvótaszabályok kapcsán (de csak akkor) megkülönbözteti a helyi műsorszolgáltatókat is.

A piaci környezet áttekintése kapcsán kiemelendő, hogy a digitális átállás után műsorszolgáltatásra Finnországban jelenleg négy multiplex szolgál, melyből a Multiplex A és a Multiplex B lakosságra vetített lefedettsége 99,9%-os. Az elsőt a közszolgálati csatornák érhetőek el ingyenesen, míg a másodikon kereskedelmi csatornák foghatók. E multiplexen négy csatorna (köztük a három legnézettebb) ingyenes, míg további három fizetős szolgáltatásként vehető igénybe.²⁸ A Multiplex C lefedettsége 78–90,4%-os (az egyes televíziócsatornák lefedettsége eltérő), míg a Multiplex E 95%-os lefedettséget biztosít; ezek kínálatában nagyjából Pay-Tv csatornák szerepelnek.

A 2007-es nézettségi adatok alapján kijelenthető, hogy viszonylag kis számú, de jelentős csatorna uralja a mintegy 2,4 millió háztartás képernyőjét, és azok megoszlása viszonylag kiegyensúlyozott: erős a két közszolgálati csatorna helyzete (együttes részesedése 40% feletti), míg a kereskedelmi csatornák között egyértelmű sorrend és nagyságrendi különbségek láthatók. Tekintettel azonban a közszolgálati műsorszolgáltatással kapcsolatos reklámtilalomra, a hirdetési piacon kevésbé kiegyensúlyozott a piaci részesedés. Összességében a finn médiapiacot a jogirodalom a viszonylag koncentrált piacok között tartja számon,²⁹ de megjegyzendő, hogy – a rendelkezésre álló 2004-es adatokkal összevetve – alapvetően a nézettség diverzifikálódása jellemző.³⁰

	Közszolgálati		Kereskedelmi		
Csatorna	YLE 1	YLE 2	MTV 3	Nelonen	Sub TV
Nézettség	24 %	17 %	27 %	10 %	6 %

2. sz. ábra: az egyes televízió-csatornák nézettségi adatai 2007-ben, forrás: Finnish Communications Regulatory Authority Market review 2007. http://www.ficora.fi/attachments/englanti/5xReS7kit/Files/CurrentFile/Market_review_2007.pdf, 18. old.

²⁸ <http://www.digitv.fi/sivu.asp?path=9;1235> (2008.08.01.)

²⁹ Deirdre Kevin: Media ownership and pluralism: regulatory trends and challenges in the European Union Member States, <http://www.epra.org/content/english/press/papers/Media%20ownership%20and%20pluralism%20Kevin%20I-stambul%20final.ppt> (2007.11.16.)

³⁰ 2004-ben a három legnagyobb csatorna nézettsége 75% feletti, az öt csatorna nézettsége 94,5% volt. Ld. Commission Staff Working Document – Media pluralism in the Member States of the European Union, Commission of the European Union, SEC(2007) 32., http://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/media_pluralism_swp_en.pdf (2008.08.22.) 37–38. old.

2. Médiafelügyeleti rendszer

2.1 Feladat és hatáskörök, szankciórendszer

Finnországban – néhány más európai országhoz hasonlóan – a Finn Kommunikációs Hatóság (Finn Communications Authority, FICORA)³¹ konvergens hatóságként működik, így a Hatóság ellátja mind a hírközlési törvénybe, mind a média-jogszabályokba foglalt feladatokat. A FICORA főbb, médiajogi szempontból releváns hatásköreit a következő pontokban foglalhatjuk össze:

- egyes műsorszolgáltatási engedélyek (programme licence) kiadása;
- egyes (kábeles és műholdas) műsorszolgáltatások – bejelentést követő – nyilvántartásba vétele;
- a médiatörvény és a Yleisradio Oy-ról – a közszolgálati műsorszolgáltatóról – szóló törvény rendelkezéseinek (gyermekvédelmi rendelkezések, reklámszabályok, közszolgálati beszámoló készítése stb.) betartatása, médiafelügyelet;
- közreműködés a műsorszolgáltatók kizárólagos közvetítési jogosultságaiból eredő vitákban;
- a Televízió és Rádió Alap (State Television and Radio Fund) kezelése és a készülék üzemeltetési díjak és a műsorszolgáltatási díjak beszedése.³²

A hatóság a műsorszolgáltatókra vonatkozó rendelkezések megsértése esetén figyelmeztetést küldhet, amelyben felhívja a szolgáltatót a jogsértő állapot megszüntetésére, kijavítására. A figyelmeztetés végrehajtásának elmaradása bírságot von maga után, amelyet, mint feltételes bírságot a figyelmeztetés is tartalmaz. A hatóság egyes jogsértések (tipikusan a tartalomszabályozásra: európai művek bemutatására és gyermekvédelemre, valamint a reklámkorlátokra vonatkozó szabályozás megsértése) esetén 1.000–1.000.000 Euróig terjedő pénzbírságot is javasolhat kivéve, ha a jogsértés csekély jellege miatt az nem veszélyezteti a médiaszabályozásban foglalt célokat. A bírság összegét a hatóság javaslatára egy különbíróság, az ún. Market Court határozza meg, amelynek döntése végrehajtható.

A finn jogalkotás szankcióként szabályozza a műsorszolgáltatási engedély visszavonását is. Az engedélyt az engedélyező hatóság – a minisztérium vagy a FICORA – vonhatja vissza abban az esetben, ha

1. a műsorszolgáltató a rá vonatkozó rendelkezéseket súlyosan és ismételten megsérti, vagy
2. a műsorszolgáltató által igényelt frekvencia további használatára valamilyen okból nincs lehetőség.

A kormány a külföldről érkező műsorszolgáltatást legfeljebb egy hónapra felfüggesztheti, ha a szolgáltató ismételten, egyértelműen és súlyosan megsérti a büntető törvénykönyv gyűlöletbeszédre vonatkozó tényállását vagy a médiatörvény gyermekvédelemre vonatkozó szabályait. Az EGT tagállamban honos műsorszolgáltató esetén az irányelv által előírt egyeztetési mechanizmust kell igénybe venni. A szankciókra vonatkozó döntések bíróság előtt megtámadhatók. Végül megjegyezzük, hogy a jogosulatlan (engedély nélküli) műsorszolgáltatási tevékenység hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³³

³¹ A hatóság weblapja a www.ficora.fi oldalon, angol nyelven a <http://www.ficora.fi/en/etusivu.html> oldalon érhető el.

³² Az összefoglaló a hatóság honlapja és az egyes vonatkozó törvények együttes elemzése alapján készült.

³³ A szankciórendszerrel ld. Act on Television and Radio Operations Sec. 34–40.

A fentiek mellett a FICORA, mint konvergens hatóság hatáskörébe tartoznak a klasszikus hírközlési feladatok – így a piacmeghatározás, a piacfelügyelet, a jelentős piaci erővel rendelkező hírközlési szolgáltató (JPE) kijelölése, e szolgáltatókra vonatkozó kötelezettségek kiszabása – valamint a frekvenciagazdálkodás is, és eljárás a távközlési szektorban felmerülő privacy-sérelem esetén is. Ezen felül a hatóság ellátja a postai szolgáltatásokról szóló törvényben, a domain nevekről szóló törvényben és az elektronikus aláírásról szóló törvényben megtalálható hatásköröket.³⁴ Megjegyezzük, hogy a FICORA honlapja, hírei és éves beszámolója alapján úgy tűnik, hogy a hatóság működése inkább hírközlés-centrikus, a médiajogi kérdések kevésbé hangsúlyosak.

A konvergens hatósági modell ellenére a hatásköri kérdések relevanciája Finnországban is megjelenik: az egyik legfontosabb, klasszikusan médiahatósági hatáskörrel, a műsorszolgáltatók pályázatásával ugyanis a Kormány, illetve annak illetékes minisztériuma, a Finn Közlekedési és Kommunikációs Minisztérium (Ministry of Transport and Communications Finland)³⁵ rendelkezik. Ugyancsak a minisztérium hatásköre a hálózat-üzemeltetési engedélyezési (network licence) eljárás lefolytatása (függetlenül attól, hogy azt műsorszolgáltatás továbbítására vagy más hírközlési szolgáltatásra használják).

2.2 Szervezeti felépítés

A Finn Kommunikációs Hatóság szervezeti felépítéséről a vonatkozó kormányrendelet rendkívül szűkszavúan rendelkezik. A rendelet kimondja, hogy a Hatóságot Ügyvezető Igazgató (Director-General) vezeti, aki meghatározza a FICORA szervezeti felépítését. Belátása szerint tanácsadó testület (advisory board) felállítását kezdeményezheti, amely a FICORA döntéshozatalát támogatja. A lényegében egyszemélyes felelős vezetőként tevékenykedő igazgatót a Kormány nevezi ki. A kinevezés – alapvetően gumiszabályként meghatározott – feltételei a felügyelt terület megfelelő szakmai ismerete, vezetői tapasztalat és felsőfokú (master) végzettség. Utóbbi a FICORA felsővezetőivel szemben is törvényi követelmény. A tényleges döntéshozatalra az igazgató, illetve az általa erre felhatalmazott köztisztviselők jogosultak. A szervezeti felépítés és a működés részletszabályait az igazgató által kiadott eljárási szabályzat tartalmazza.³⁶

³⁴ Government Decree on Communications Administration, Sec. 1. valamint Id. Act on Communications Administration vonatkozó rendelkezéseit.

³⁵ A minisztérium honlapja a <http://www.lvm.fi> oldalon, angol nyelven a <http://www.lvm.fi/web/en/home> oldalon érhető el.

³⁶ Government Decree on Communications Administration, Sec. 2–8., Sec. 12.

3. A műsortartalom szabályozása

3.1 Személyiségvédelem, helyesbítés, válaszadás

3.1.1 Személyiségvédelem

A személyiségvédelem általános szabályozása elsősorban a finn alkotmányban, emellett a szerződésen kívüli károkozásért viselt felelősségről szóló törvényben (Tort Liability Act) és a büntető törvénykönyvben található. Az alábbiakban a média szempontjából releváns személyiségvédelmi szabályokat tekintjük át.

A finn alkotmány 10. cikke rendelkezik a magánszférához való jogról, ami alapján mindenkit megillet a magánélethez, becsülethez és magánlakás szentségéhez való jog. A személyes adatok védelmének részletszabályait törvény tartalmazza. Ugyancsak e szakasz rendelkezik a levéltitok és az egyéb bizalmas kommunikáció (*secrecy of telephony and other confidential communications*) védelméről is. Az alkotmány ugyanakkor más személyhez fűződő jogot (így a képmás és hangfelvétel védelmét) külön nem nevesít. A magánszféra és becsület (*privacy and honour*) kellően tág megfogalmazásából azonban számos további személyiségvédelmi eszköz levezethető.

A finn alkotmány a személyes adatok védelmét egyértelműen a magánszféra-védelem, mint alkotmányos jog védelmi eszközeként tekinti. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy – például Svédországhoz hasonlóan – Finnországban is jelentős „médiareleváns” kivételek érvényesülnek az adatvédelmi szabályozás hatálya alól.

A finn adatvédelmi törvény alapján az újságírás, művészi vagy irodalmi célú adatkezelésre csak bizonyos szakaszok vonatkoznak: alkalmazandók az alapfogalmakra vonatkozó rendelkezések (azaz fogalmilag a média által kezelt személyes adatok személyes adatnak, a műveletek adatkezelésnek minősülnek stb.); az adatbiztonságra vonatkozó előírások, az adatvédelmi felügyeleti szervek bizonyos jogkörére vonatkozó szabályok, és az adatvédelmi szankciórendszer bizonyos elemei.³⁷ Ugyanakkor az adatvédelmi szabályozás alapját jelentő, jogalapra vonatkozó rendelkezések az újságírás, művészi vagy irodalmi célú adatkezelésekre nem vonatkoznak, azaz ezen adatkezelésekhez nincs szükség sem külön törvényi felhatalmazásra, sem az érintett hozzájárulására.

Egy másik jelentős kivétel szerint az adatvédelmi szabályozás hatálya nem terjed ki azon személyes adatokat tartalmazó állományokra (bármilyen formában is létezik), amelyek kizárólag a médiában korábban megjelent adatot változatlan formában tartalmaznak.³⁸ E rendelkezések egyáltalán nem segítik a magánszféra védelem egyik fontos, de nehezen kezelhető 21. századi problémájának megoldását, miszerint az Internet, mint médiaplatform „nem felejt”, azaz az egyszer már nyilvánosságra hozott személyes adatok végleges törlése igencsak nehézkes, szinte lehetetlen.

Ugyanakkor a fentiek mellett a büntető törvénykönyv azt is egyértelművé teszi, hogy a magánszférát (*personal privacy*) sértő információk terjesztése jogellenes;³⁹ bűncselekménynek minősül. A rendelkezés 2000-ben, vélhetően éppen az adatvédelmi szabályozás elfogadása kapcsán került a törvénybe. Így tehát formálisan a személyes adatok védelmi rendszere nem alkalmazandó a média adatkezelésére, de a személyes szférát valóban sértő (személyes)

³⁷ Personal Data Act, Sec. 2. (5). Az ilyen célú kivételeket az EU adatvédelmi irányelve kifejezetten megengedi.

³⁸ Personal Data Act, Sec. 2. (4)

³⁹ Criminal Code, Chapter 24, Section 8 – Dissemination of information violating personal privacy

adatok nyilvánosságra hozatala jogellenes lehet. A büntető törvénykönyv tartalmazza a rágalmazás és az ún. súlyosbított rágalmazás tényállását is.⁴⁰ A törvény a valótlan tényállításokkal és véleménynyilvánítással (becsmérléssel) történő elkövetést egyaránt szabályozza, de – ha csak nem lépi át a korrektség, illetlenség (*propriety*) határát – kivési a bűncselekmény hatálya alól a politikában, üzleti életben közfeladatot ellátó pozícióban vagy más hasonló pozícióban lévő személyek sérelmére tett közléseket. A rágalmazás minősített esete lényegében a nagy nyilvánosság előtt történő, illetve a különösen súlyos károkat okozó elkövetést bünteti. Megjegyezzük, hogy e szakaszok alapján, a bírósági joggyakorlat ismerete nélkül a véleményszabadság és magánszféra határai csak nagyvonalúan állapíthatók meg, a szövegezés mindenesetre egyértelműen arra utal, hogy az ún. közszereplők személyiségvédelmével kapcsolatban Finnország is a Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatában megjelenő általános elveket követi.

Végül meg kell említeni a szerződésen kívül okozott kárról szóló törvény egy rövid, de hatásában igen jelentős szabályát, miszerint a törvény rendelkezései a személy szabadságát és becsületét érintő sérelmek esetén is alkalmazandók.⁴¹ A finn törvény e mondattal lényegében megteremteti a becsület védelmének polgári jogi védelmét, és elismeri az ezt sértő cselekmények esetén a kártérítési igényt.

3.1.2 A helyesbítés és válaszadás joga

A finn jogalkotás a személyiségvédelem eszközeként széles körben ismeri el a válaszadás jogát. Eszerint ha a magánszemélyt megilleti az adott médiumban való válaszadás joga, ha egy – periodikában, hálózati kiadványban (*network publication*) vagy ehhez hasonló, rendszeresen közzétett műsorban megjelent – közlés alapos okok alapján támadó jellegűnek (*offensive*) tekinthető. Ugyancsak megilleti a magánszemélyeket – és a válaszadás jogától eltérően a vállalkozásokat, alapítványokat és hatóságokat is – a helyesbítés joga, amennyiben a velük vagy tevékenységükkel kapcsolatban megjelent közlés téves információkat tartalmaz. Véleményünk szerint a magyar szabályozásban ismert „valótlan tények állítása” a támadó jellegűtől függően vagy a válaszadás joga vagy a helyesbítés joga alapján korrigálhatók.

Az eljárási szabályok mindkét jog gyakorlása esetében azonosak. Eszerint a sértett 14 napon belül juttathatja el igényét a felelős szerkesztőhöz, aki ingyenesen, késedelem nélkül, az eredeti közleménnyel azonos módon köteles közzétenni a választ, illetve helyesbítést, amely nem lehet támadó jellegű vagy jogellenes. Amennyiben a sajtószerv elutasítja az igényt, ezt hét napon belül indokolással ellátva közölnie kell a sértettel, aki ezt követően 30 napon belül bírósághoz fordulhat.⁴²

Végül megjegyezzük, hogy a bíróság elrendelheti a fent említett személyiségi jogokat érintő bűncselekmények esetén az ítélet közzétételét is az elkövetéssel érintett médiumban.⁴³

3.2 A gyűlöletbeszéd szabályozása

A gyűlöletbeszéd szabályozása a finn büntető törvénykönyvben található. A tényállás alapján bűncselekményt követ el az a személy, aki olyan állításokat vagy információkat terjeszt nyilvánosan, amelyek meghatározott nemzeti, etnikai, faji, vallási vagy ehhez hasonló

⁴⁰ Criminal Code, Chapter 24, Section 9 – Defamation; Section 10 – Aggravated defamation

⁴¹ Tort Liability Act, Sec. 6

⁴² Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media Sec. 8–11.

⁴³ Act on the Exercise of Freedom of Expression in Mass Media, Sec. 23.

lakossági csoportokat fenyegetnek, becsmérelnék vagy sértenek. A büntetés legfeljebb két évig terjedő szabadságvesztés lehet.⁴⁴

Megjegyzendő, hogy önmagában a tényállás szövegéből a véleményszabadság terjedelme és határa nehezen állapítható meg, a bírói gyakorlat dolgozza ki a részletszabályokat. Ugyanakkor a szóhasználat alapján egyértelmű, hogy a bűncselekmény elkövetési magatartásai a magyar szabályozáshoz képest tágabbak, a véleményszabadság határai így szűkebbek, és az Egyesült Államokból származó „nyilvánvaló és közvetlen veszély” (*clear and present danger*) mércéje e törvényszöveg alapján Finnországban aligha alkalmazandó. Sajtóhírek szerint a finn kormány még határozottabb fellépést ígér a gyűlöletbeszéd ellen, amelynek egyik eleme a büntetési tétel növelése lehet.⁴⁵

3.3 Gyermekvédelem a médiában

A gyermekvédelem szabályozása törvényi szinten csak az EU irányelv általános meghatározását veszi át. Ez alapján a televíziós műsorszolgáltatóknak (a rádiós műsorszolgáltatóknak tehát nem!) biztosítani kell, hogy azon erőszakos vagy szexuális jellegű, illetve horrort vagy ehhez hasonló tartalmat tartalmazó műsorok, amelyek a gyermekek fejlődésére vélhetően hátrányosan hatnak, olyan időpontban sugározhatók, amikor a gyermekek rendszerint nem férhetnek hozzá. Az ilyen tartalom közvetítése előtt, vagy a műsor közvetítése alatt vizuális jelzéssel utalni kell annak jellegére. E rendelkezéseket nem kell alkalmazni, amennyiben a műsor vételéhez dekóder szükséges.⁴⁶

A részletszabályokat a finn médiapiaci szereplők önszabályozás keretében, a közszolgálati és a nagyobb kereskedelmi műsorszolgáltatók közötti megállapodásban rögzítik. Ez alapján nem teszik közzé a 11 éves kor alatt nem ajánlott műsorszámokat hétköznapi 17.00 óra előtt, a 13 éves kor alatt nem ajánlott műsorszámokat 19.00 óra előtt, a 15 éves kor alatt nem ajánlott műsorszámokat 21.00 óra előtt, és a 18 éves kor alatt nem ajánlott műsorszámokat 23.00 óra előtt. Emellett a műsorokra vonatkozó kategorizálást mind a műsorszámokról szóló tájékoztatókban, mind a műsorszám előtt és alatt ismertetik, illetve jelzik.⁴⁷

A reklámokkal kapcsolatos gyermekvédelmi szabályokra a reklámszabályozásról szóló fejezetben térünk ki.

3.4 Európai és nemzeti művek bemutatása

A finn szabályozás – az EU irányelv vonatkozó kötelezettségét implementálva előírja, hogy a műsorszolgáltatók az éves műsoridejük többségét európai művek bemutatására kötelesek fordítani. Ennek kiszámításánál a hírműsorokat, sportműsorokat, játékokat és a reklámot (ideértve a teleshopot is) nem kell beszámítani. A kötelezettség a helyi televíziókra nem vonatkozik.⁴⁸ Az európai művek értelmezésével kapcsolatban kormányrendeleti szintű szabályozás⁴⁹ ad eligazítást, amely alapvetően követi az EU irányelvében meghatározott – a hatályos szövegben egyébként már nem szereplő – szempontokat.

⁴⁴ Criminal Code, Chapter 11, Section 10 – Ethnic agitation: A person who spreads statements or other information among the public where a certain national, ethnic, racial or religious group or a comparable population group is threatened, defamed or insulted shall be sentenced for ethnic agitation to a fine or to imprisonment for at most two years.

⁴⁵ http://www.davidduke.com/general/four-years-prison-for-visiting-pro-white-websites_15937.html (2010.06.05.)

⁴⁶ Act on TV and Radio Operations, Sec. 19.

⁴⁷ <http://www.lvm.fi/web/en/10> (2010.06.01.).

⁴⁸ Act on TV and Radio Operations, Sec. 16., 18.

⁴⁹ Government Decree on Television and Radio Operations, Sec. 1–3.

A törvény ugyancsak meghatározza a független előállítótól beszerzett műsorszámok éves arányát, amelynek el kell érnie a 15%-ot. Ennek felét öt évesnél nem régebbi alkotás bemutatására kell fordítani.⁵⁰

Finn nyelvű vagy finn készítésű műsorokkal kapcsolatos előírásokat a finn szabályozás nem tartalmaz, értelemszerűen az európai kvótába a finn alkotások is beleszámítanak.

3.5 Közzolgálati és egyéb tájékoztatási kötelezettségek

A finn médiatörvény maga nem ír elő közzolgálati jellegű kötelezettségeket a kereskedelmi műsorszolgáltatók számára, de indokolt esetben az engedélyező hatóságnak lehetősége van bizonyos műsorszerkezeti követelmények kikényszerítésére, azaz a piacra lépés során érvényesíthetők különböző médiapolitikai megfontolások. E kérdés részleteit a piacra lépésről szóló fejezetben tárgyaljuk.

A több európai ország szabályozásban is megtalálható, „vészhelyzetre” vonatkozó tájékoztatási kötelezettség meghatározása meglehetősen tág. A törvény előírja, hogy a pályázatás útján szerzett műsorszolgáltatói jogosultsággal rendelkező műsorszolgáltatók kötelesek a hatóságok által közölt tájékoztatást ingyenes közvetíteni, amennyiben az emberélet megmentése, tulajdonvédelem vagy a társadalom megvédése és működtetése érdekében szükséges.

⁵⁰ Act on TV and Radio Operations, Sec. 17.

4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése⁵¹

A pályázattal rendszer tekintetében jelentős változásokat hozott a 2002-es jogalkotási program, amely következetesen szétválasztotta a műsorszolgáltatás és a műsorterjesztés szabályozását: jelenleg minden átviteli hálózatra vonatkozó szabályozást a hírközlési törvény tartalmaz. Ennek megfelelően különválasztásra került a hálózat-üzemeltetésre irányuló engedélyezés és a műsorszolgáltatásra irányuló engedélyezés szabályozása is. Ugyanakkor a médiatörvény technológia-semleges, annak hatálya kiterjed minden lineáris audiovizuális szolgáltatásra, történjen az televízió, interneten, mobiltelefonon keresztül, akár analóg, akár digitális műsorterjesztéssel.⁵² Ezen alapelvek megfelelnek az EU jogharmonizációs törekvése kapcsán kialakult európai követelményeknek.

A finn médiatörvény alapján a földfelszíni tömegkommunikációs hálózaton (*terrestrial mass communications network*)⁵³ terjesztett műsorszolgáltatási engedélyért a kormányhoz (ténylegesen a Közlekedési és Kommunikációs Minisztériumhoz) kell fordulni.⁵⁴ Ez alól azonban több kivételt is ismer a jogszabály. Így például a három hónapnál nem hosszabb időre szóló analóg rádióengedélyt kiadása a hatóság (FICORA) hatáskörébe tartozik. Amennyiben van megfelelő frekvencia, és nem merül fel jogszabályba ütközés alapos gyanúja, úgy a hatóság az engedélyt köteles megadni. A hatóság hatásköre emellett kiterjed a három hónapnál rövidebb időre szóló vagy heti 8 óránál kevesebb sugárzásra irányuló digitális rádió- és televízió-engedélyek kiadására is. Érdekes „biankó-csekk jellegű” rendelkezést tartalmaz a törvény következő pontja, amely szerint szintén a hatóság adja ki a digitális műsorszolgáltatási engedélyt a kormány által jóváhagyott frekvenciaterv alapján kifejezetten rádió- és televízió-műsorszolgáltatásra vagy mobil-televíziózásra fenntartott frekvenciákra is.⁵⁵ Ez utóbbi rendelkezésből akár az ellenkezője is következhetne, de a gyakorlatban az elsődleges engedélyező szerv – egyelőre – egyértelműen a Kormány (minisztérium). A digitális földfelszíni műsorszolgáltatásra vonatkozó műsorszolgáltatási engedélyeket legutóbb a Közlekedési és Kommunikációs Minisztérium adta ki,⁵⁶ napirenden van azonban e kettős engedélyezési rendszer felülvizsgálata, amely a FICORA hatáskörének szélesedésével járna; az említett rendelkezés ennek előkészítését szolgálhatja.⁵⁷ A jogszabály a digitális műsorszolgáltatási engedéllyel is megerősíti, hogy az említett csökkentett időtartamra szolgáló pályázat esetén a Kommunikációs Hatóság az engedélyt – amennyiben nem merül fel jogszabályba ütközés alapos gyanúja – köteles megadni.⁵⁸

A törvény – néhány nevesített kivételtől eltekintve – azonos szabályokat állapít meg minden pályázati eljárásra, függetlenül attól, hogy az engedélyező hatóság a FICORA vagy a minisztérium. A pályázat kiírása és elbírálása során az engedélyező hatóság – az adott terület egészét vizsgálva – figyelembe veszi a szólásszabadság előmozdítását, a diverzitás biztosítását és egyes különleges helyzetben lévő csoportok igényeit is.⁵⁹ Az engedélyező

⁵¹ E fejezet az alábbi tanulmány alapján készült: Szöke Gergely László: *A digitális átállás médiajogi hatásai Észak-Európában*. AKTI Füzetek 37., 2009, Budapest, AKTI.

⁵² Tauno Áijälä: *Legislative Aspects of Digital Broadcasting in Finland*, Ministry of Transport and Communications of Finland. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DEK/ostalo/Konferenca_TV_2012/TV_2012_Tauno_AEijaelae_-_Legislative_Aspects_of_Digital_Broadcasting_in_Finland.pdf (2008.10.12.) 17–19. old.

⁵³ Olyan tömegkommunikációs hálózat (mass communications network) – azaz elsősorban rádió és televízió-műsorok továbbítására szolgáló hálózat – amely szabadon fogható rádióhullámok segítségével működik.

⁵⁴ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 7 (1).

⁵⁵ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 7. (2)–(3).

⁵⁶ <http://www.lvm.fi/web/en/7> (2008.08.05.)

⁵⁷ Tauno Áijälä: i. m. 7. old.

⁵⁸ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 7. (5).

⁵⁹ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 10.

hatóságnak joga van – a sokszínűség biztosítása és egyes csoportok igényeinek kielégítése céljából – az engedélyhez kötelező programszerkezeti követelményeket csatolni.⁶⁰ A törvény maga tehát nem ír elő közszolgálati jellegű kötelezettségeket a kereskedelmi műsorszolgáltatók számára, de indokolt esetben az engedélyező hatóságnak lehetősége van bizonyos műsorszervezeti követelmények kikényszerítésére.

Az engedélyt a hatóság – a 3 hónapnál nem hosszabb szolgáltatásra vonatkozó pályázatok kivételével – legfeljebb 10 évre adhatja, de kiadható ennél rövidebb időtartamra is. Az engedély a műsorszolgáltató hozzájárulása nélkül módosítható az érvényessége alatt is, ha a technológiai fejlődés vagy a működési környezet egyéb jelentős változásából eredő különleges körülmény ezt indokolja.⁶¹

A műsorszolgáltatók a műsorszolgáltatási jogosultságért műsorszolgáltatási díjat (*licence fee*) fizetnek. A díjjal kapcsolatos részletszabályokat – a finn törvényi szabályozás kereteire tekintettel – a közszolgálati műsorszolgáltatás finanszírozásáról szóló fejezetben tárgyaljuk.

A műsorszolgáltatási jogosultság érvényét veszti, amennyiben a műsorszolgáltatás a jogosultságtól számított 6 hónapig nem kezdődik meg, vagy a jogosultság fennállása alatt valamilyen okból több mint harminc napig szünetel.⁶²

Összességében tehát az állam – ellentétben például a magyar szabályozással – egyáltalán nem mondott le a digitális átállás kapcsán a földfelszíni műsorszolgáltatás engedélyezéséről. A műsorszolgáltatók a vállalt kötelezettségeikért cserébe – FICORA által kiadott engedéllyel rendelkezők kivételével – *must carry* státuszt kapnak mind a digitális földfelszíni, mind a kábelhálózaton. A ritkán lakott vidékek nagy száma és a kb. 50%-os kábelpenetráció mellett a földfelszíni hálózaton való jelenlétnek komoly jelentősége van.

Végül meg kell jegyezni, hogy a közszolgálati analóg és digitális műsorszolgáltatási jogosultsághoz nem kell engedély, az közvetlenül a törvényből fakad (természetesen *must-carry* státusszal együtt). Minden más (tipikusan a műholdas és kábeles) műsorszolgáltatásról a Kommunikációs Hatóságot értesíteni kell.⁶³ A bejelentésnek tartalmaznia kell a műsorszolgáltató nevét, székhelyét, elérhetőségét, a szolgáltatási területet, és a szolgáltatás főbb körvonalait, jellemzőit.⁶⁴

A digitális⁶⁵ földfelszíni tömegkommunikációs hálózat üzemeltetése (mint hírközlési szolgáltatás)⁶⁶ szintén engedélyhez kötött. Az engedélyező hatóság ez esetben is a Közlekedési és Kommunikációs Minisztérium. Az engedély meghatározott időre, legfeljebb 20 évre adható. A pályázat törvényi kellékei mellett a Minisztérium további pályázati feltételeket szabhat. A Minisztériumnak mérlegelési jogosultsága változó lehet: a törvény egyrészt kimondja, hogy az engedélyt meg kell adnia, amennyiben a pályázó megfelelő gazdasági erőforrásokkal rendelkezik a feladat ellátásához, és amennyiben nem merül fel igazoltan alapos gyanú a vonatkozó jogszabályok megszegésével kapcsolatban. Ugyanakkor amennyiben az összes pályázónak nem adható ki engedély a rendelkezésre álló erőforrások miatt, úgy annak (azoknak) kell az engedélyt megadni, akik leginkább megvalósítják a törvényben rögzített, meglehetősen tágan megfogalmazott célokat.

Összességében – még egy olyan fejlett politikai kultúrával rendelkező országban is, mint Finnország – aggályosnak találjuk az olyan szabályozási megoldást, amelyben a pályázatással kapcsolatos legfontosabb hatáskörök a kormány kezében összpontosulnak.

⁶⁰ Emellett követelményeket támaszthat a regionális műsorszolgáltatás, a napi műsoridő és az átviteli technológia kapcsán is. Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 11.

⁶¹ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 11 a., 12.

⁶² Act on TV and Radio Operations, Sec. 14.

⁶³ Act on TV and Radio Operations, 744/1998, Sec. 7a., 7b.

⁶⁴ Act on TV and Radio Operations, Sec. 15.

⁶⁵ Analóg rádiózás esetén a műsorszolgáltatásra és a frekvenciahasználatra vonatkozó engedélyezési eljárás nem válik külön.

⁶⁶ A műsorterjesztés szabályozását a későbbi fejezetek során részletezzük.

Megjegyezzük, hogy a digitális átállás kapcsán az engedélyezésre vonatkozó szabályozás módosítása mellett – részben azzal összhangban – módosultak a már kiadott engedélyek is. 2002-ben a finn jogalkotó megfelezte az analóg műsorszolgáltatási díj mértéket, a digitális műsorszolgáltatásra pedig 2010-ig szóló díjmentességet állapított meg. A díjak csökkenéséből eredő többletbevételt a műsorszolgáltatók a digitális átállással kapcsolatos kiadásaikra fordíthatták. A Televízió és Rádió Alap (és így a közszolgálati műsorszolgáltatás) bevételi oldalának egyensúlya érdekében 2003 és 2008 között évente az inflációt meghaladó mértékben (5-10%) növelték a televízió-előfizetési díjakat (*television fee*).

A fenti változások mellett a 2007. augusztus 31-i analóg leállási céldátummal összefüggésben 2004-ben a kormányzat – lényegében az engedélyezési hatóság szerepét betöltő minisztérium – a meglévő analóg engedélyek lejáratási idejét 2007. augusztus 31-ig meghosszabbította azzal, hogy ezt követően analóg televíziós műsorszolgáltatásra pályázat többé nem írható ki.⁶⁷

⁶⁷ Tauno Äijälä: i. m. 6. old.

5. A médiakoncentráció szabályozása

Finnország azon kevés európai ország közé tartozik, ahol nincsenek speciális, a médiatulajdonlást korlátozó szabályok, így a médiavállalkozások tevékenysége alapvetően az általános versenyjogi rezsím alapján értékelhető. A médiakoncentráció azonban – különösen az utóbbi időben – versenyjogi szempontból sem tekinthető kiemelt témának: míg a versenyhatóság éves beszámolóinak 2001-ben és 2002-ben még volt a tömegkommunikáció piacára vonatkozó külön fejezete, addig 2003-ban csak két esetet említ az éves beszámoló, míg az újabb, 2006-os és 2007-es beszámolókból nem szerepel médiavállalkozásokkal kapcsolatos ügy.⁶⁸ A vizsgált esetek többségében a versenyhatóságnak erőfölénnyel való visszaéléssel kapcsolatban kellett állást foglalnia.

Ugyanakkor a média sokszínűsége szempontként jelenik meg a földfelszíni műsorszolgáltatás engedélyezése során: az engedélyt kiadó hatóság – ami főszabályként a finn kormány, néhány esetben a FICORA – az engedély kiadásakor a médiarendszer egészének, többek között a sokszínűség követelményének vizsgálata alapján dönt az engedély megadásáról.⁶⁹ A törvény végrehajtásáról szóló kormányrendelet szerint a kormánynak az engedélyt úgy kell kiadnia, hogy az ne eredményezzen szólásszabadságot veszélyeztető koncentrációt. Mindemellett a politikai pártok és szervezetek engedélyszerzésével kapcsolatban nincsenek korlátozások.⁷⁰ A sokszínűség tehát az engedély megadása során érvényesülő követelmény, amely azonban a későbbi tulajdoni változásokat nem tudja kezelni.

Megjegyzendő, hogy a kifejezetten liberális médiakoncentráció-szabályozás nem a 2002-es, részben a digitális átállással kapcsolatos jogalkotási program „lazító szándékú” eredménye; korábbi jogi rezsímben sem voltak kifejezetten a médiapiacra vonatkozó korlátozások.

⁶⁸ Ld. a finn versenyhatóság (Finnish Competition Authority) éves beszámolóját: <http://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/english.cgi?luku=publications&sivu=publications> (2007.11.17.)

⁶⁹ Act on Television and Radio Operations, 744/1998, Section 10.

⁷⁰ Commission Staff Working Document – Media pluralism in the Member States of the European Union p. 37.

6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása

6.1 Reklámszabályozás

A finn médiatörvény a reklámszabályozás alapelveként tekinti a televíziós és rádiós reklám és teleshop (a továbbiakban reklám és teleshop) tartalmak egyértelmű azonosítását, és az egyéb médiatartalomtól történő optikai és akusztikus elválasztását. Emellett tiltja a hírekben vagy aktuális eseményeket bemutató műsorokban megjelenő személyek reklámokban való szerepeltetését. Tilos emellett a tudatosan nem észlelhető (ingerküszöb alatti), és a burkolt reklám és teleshop.⁷¹

A reklám és teleshop tartalmak nem sérthetik az emberi méltóságot és a vallási meggyőződést vagy politikai hovatartozást. Nem bátoríthatnak olyan tevékenységekre, amelyek az egészséget, közbiztonságot vagy a környezetet károsítják, és nem jeleníthet meg faji, nemi vagy nemzetiségi alapú diszkriminációt.⁷²

A gyermekvédelemre tekintettel további korlátokat is megfogalmaz a törvény. Ez alapján a reklám nem károsíthatja a gyermek testi vagy lelki fejlődését, konkrétan

- a reklám – kihasználva a gyermekek hiszékenységet és tapasztalatlanságát – nem buzdíthatja a gyermekeket valamely termék megvásárlására,
- a reklám nem ösztönözheti közvetlenül a gyermeket arra, hogy a szüleit vagy másokat valamely termék megvásárlására rábeszélje,
- a reklám nem használhatja ki a gyermekek különösen erős, szülőkhöz, tanárokhoz vagy másokhoz vetett bizalmát,
- a reklám indokolatlanul nem mutathat gyermeket veszélyes helyzetben,
- végül a teleshop – a fentiekben túl – nem buzdíthatja a gyermekeket közvetlen megrendelésre.⁷³

A dohány- és alkoholreklámok korlátozására külön jogszabályok vonatkoznak.⁷⁴

A reklámok közzétételével kapcsolatban a finn törvény – a magyar szabályozáshoz hasonlóan – főszabályként rögzíti, hogy azok az egyes műsorszámok között tehetők közzé. Ugyanakkor meghatározott feltételek mellett lehetőség van a műsorszámok reklámokkal történő megszakítására is, amennyiben az nem sérti a műsorszám integritását és értékét és a műsorszámon fennálló egyéb jogokat.

Az önálló részekből összeálló műsorszámok, illetve a sportműsorok esetén reklám kizárólag e részek között tehető közzé. Egyébként a negyvenöt percnél hosszabb filmalkotások, televízió számára készített filmek és egyéb audiovizuális alkotások negyvenöt perces időszakonként egyszer szakíthatók meg reklámmal; illetve ha a műsorszám időtartama legalább húsz perccel hosszabb kétszer vagy többször negyvenöt perces időszakknál, akkor a műsorszám további egy esetben megszakítható. A műsorszámon belül közzétett reklám-összeállítások között legalább húsz perccel el kell telnie.

Vallási szertartásról szóló műsorszámok egyáltalán nem szakíthatók meg reklámmal, míg a hír- és tájékoztató műsorok, dokumentumfilmek, gyermek- és vallási – nem szertartást

⁷¹ Act on Television and Radio Operations, Sec. 21.

⁷² Act on Television and Radio Operations, Sec. 23.

⁷³ Act on Television and Radio Operations, Sec. 25.

⁷⁴ A 24. szakasz alapján a törvények az Act on the Measures to Decrease Smoking (1976/693) és az Alcohol Act (1994/1143).

bemutató – műsorok, akkor szakíthatók meg reklámmal, ha a műsorszám időtartama meghaladja a harminc percet.⁷⁵

A televíziós reklámidő korlátozásával kapcsolatban a törvény előírja, hogy a reklámozásra fordítható napi műsoridő a klasszikus reklámok esetében tizenöt százalék, a teleshop ablakokkal együtt pedig legfeljebb húsz százalék lehet. Ugyancsak nem haladhatja meg a reklámidő az óránkénti (egész óraként számolt) 20%-ot (12 percet). A reklámidőbe nem kell beleszámolni a műsor-előzeteseket, a közszolgálati közleményeket és a jótékonyági felhívásokat. A törvény részben szigorúbb, részben enyhébb szabályokat állapít meg a rádiós reklámokra. A napi műsoridőben számított korlátozás 10%, de az óránkénti korlátozás kapcsán a törvény csak azt írja elő, hogy két egymást követő órában összesen 24 percnél több reklám nem lehet.⁷⁶

A törvény megállapít néhány speciális szabályt a teleshop ablakok számára és időtartamára vonatkozóan is, amely alól kiveszi a teleshop tartalmakra szakosodott műsorszolgáltatókat. Ugyancsak kivételt képeznek a reklámszabályok nagy része alól a valamely műsorszolgáltató hirdetésére specializálódott csatornája is.⁷⁷

6.2 A szponzoráció szabályozása

A finn törvény természetesen ismeri a műsorszámok támogatásának intézményét. A törvény garanciális jelleggel előírja, hogy a szponzor nem befolyásolhatja a támogatott műsorszám tartalmát és a műsorra kerülés idejét, és a támogatott műsorszám kezdetén vagy végén könnyen azonosítható módon jelezni kell a szponzor nevét vagy logóját. A szponzorált műsorszám nem bátoríthat a szponzor termékének megvásárlására. A dohányterméket gyártók, mint szponzorok, a hír- és tájékoztató műsorok, mint potenciálisan támogatott műsorszámok ki vannak zárva a támogatás lehetőségéből.⁷⁸

⁷⁵ Act on Television and Radio Operations, Sec. 22.

⁷⁶ Act on Television and Radio Operations, Sec. 29–30.

⁷⁷ Act on Television and Radio Operations, Sec. 31–33.

⁷⁸ Act on Television and Radio Operations, Sec. 26–28.

7. Köszolgálati műsorszolgáltatás

7.1 Szervezeti felépítés

A közszolgálati műsorszolgáltatás szabályozása alapvetően a Yleisradio Oy, a közszolgálati műsorszolgáltató jogállásáról szóló törvényben található. A törvény alapján a Yleisradio Oy gazdasági társasági formában működik, amelyben az állam legalább 70%-os tulajdonrészrel, és legalább 70%-os szavazati aránnyal rendelkezik.⁷⁹

A közszolgálati műsorszolgáltató szervezete az Adminisztratív Tanácsból (Administrative Council), az Igazgatótanácsból (Board of Directors) és az ügyvezető igazgatóból (Director General) áll.

Az Adminisztratív Tanács egy 21 fős testület, melynek tagjait a finn törvényhozás választja meg a megalakulását követő első ülésen. Az Adminisztratív Tanács megbízatása a következő Tanács megválasztásáig tart, azaz igazodik a parlamenti választások ciklusához. A törvény speciális szavazati arányokat nem követel meg, így a mindenkori kormánytöbbség teljes egészében képes a Tanács megválasztására. Az Adminisztratív Tanácsban a tudomány, a művészet, az oktatás, az üzleti és gazdasági élet képviselőit, valamint a különböző társadalmi és nyelvi csoportok képviselőit kell megválasztani. A Tanács tagjai maguk közül elnököt és alelnököt választanak.⁸⁰ Az adminisztratív Tanács feladatai:

- megválasztja és visszahívja az Igazgatótanács tagjait és elnökét, és meghatározza díjazásukat;
- dönt a társaság szervezetével vagy működésével kapcsolatos jelentős mértékű változásokról;
- meghatározza a gazdasági és működési irányelveket;
- felügyeli a közszolgálati műsorszolgáltatásra irányuló tevékenységet;
- két évente beszámol a parlamentnek a közszolgálati feladatok végrehajtásáról;
- felülvizsgálja és elfogadja az Igazgatótanács által készített éves jelentéseket;
- felügyeli a társaság (pénzügyi) ügyvitelét;
- megtárgyalja az Igazgatótanács által elé terjesztett egyéb ügyeket.⁸¹

Az Adminisztratív Tanács által választott Igazgatótanács minimum öt, maximum nyolc főből álló testület, amelynek tagjai nem lehetnek egyben az Adminisztratív Tanács tagjai. Az Igazgatótanácsi tagoknak megfelelő szakértelemmel kell rendelkezniük és mind a finn, mind a svéd nyelvi csoport képviseletét biztosítani kell. Az Igazgatótanács feladatai:

- megválasztja és visszahívja az Ügyvezető Igazgatót, és megállapítja a fizetését. Az Ügyvezető Igazgató nem lehet sem az Adminisztratív Tanács sem az Igazgatótanács tagja;
- megválasztja a társaság menedzsmentjét és meghatározza fizetésüket;
- dönt az éves költségvetésről;
- évente jelentést készít a társaság működéséről a Finn Kommunikációs Hatóság részére.⁸²

Az Ügyvezető Igazgató jogállásának részleteiről a törvény nem tartalmaz rendelkezéseket.

⁷⁹ Act on Yleisradio Oy Sec 1.

⁸⁰ Act on Yleisradio Oy, Sec. 5.

⁸¹ Act on Yleisradio Oy, Sec. 6.

⁸² Act on Yleisradio Oy, Sec. 6a.

7.2 Közzszolgálati kötelezettségek

A közzszolgálati feladatok szabályozása kapcsán a törvény meglehetősen általános meghatározásokat tartalmaz, amely tág mozgásteret biztosít a közzszolgálati műsorszolgáltató számára.

Általános kötelezettségként a törvény előírja, hogy a közzszolgálati szolgáltató széleskörű, átfogó televízió és rádióműsorokat valamint hozzá kapcsolódó egyéb szolgáltatásokat köteles nyújtani minden állampolgár számára, megkülönböztetés nélkül. E szolgáltatások – ideértve a kapcsolódó tartalomszolgáltatásokat is – bármely telekommunikációs hálózaton nyújthatók. A törvényben tehát megjelenik a minden társadalmi csoporthoz való eljutás igénye, ami nem kizárólag műsorszolgáltatással, hanem egyéb – tipikusan internetes – tartalomszolgáltatással is megvalósítható.

A törvény ad egy példálózó felsorolást a közzszolgálati műsorokról. Eszerint a közzszolgálati műsor

- támogatja a demokráciát és mindenkinek lehetőséget biztosít a széleskörű tájékoztatáshoz, véleményekhez és vitákhoz való hozzáférésre;
- támogatja a kultúrát, művészetet és a kreatív szórakozást;
- lehetőséget biztosít a tanulásra oktató-ismeretterjesztő műsorokkal;
- támogatja gyermek- és a vallásos műsorok közzétételét;
- műsoraiban közvetíti a tolerancia és a multikulturalizmus értékét, támogatja a kulturális kapcsolatok erősítését, és műsorokat biztosít a kisebbségek és más speciális csoportok számára;
- közvetíti a hivatalos közleményeket.⁸³

A finn törvény – az EU vonatkozó elvárásaira is tekintettel – előírja a közzszolgálati és egyéb tevékenység érdemi (számviteli) szétválasztását, amelynek betartását – és egyébként általában a közzszolgálati műsorszolgáltató tevékenységét – a FICORA felügyeli.⁸⁴

7.3 A közzszolgálati műsorszolgáltató finanszírozása

7.3.1 Televízió és Rádió Alap

A közzszolgálati feladatok finanszírozása kapcsán mindenekelőtt megemlítendő, hogy a közzszolgálati műsorszolgáltató sem reklámot sem szponzorált tartalmat nem tehet közzé, így reklámbevétel egyáltalán nem áll rendelkezésére.

A finanszírozási rendszerre vonatkozó részletszabályokat a Televízió és Rádió Alapról szóló törvény tartalmazza. A jogszabály mindenekelőtt létrehozza a Televízió és Rádió Alapot, amelyet a Finn Kommunikációs Hatóság kezel. Az Alap főbb bevételi forrásai a televízió-előfizetési díj (television fee), az ezzel kapcsolatos késedelmes pótbefizetések és a műsorszolgáltatási díj (licence fee).⁸⁵ Ahogy azt korábban kifejtettük, a digitális átállás kapcsán az analóg műsorszolgáltatási díj mértéke (és így aránya) csökkent, az Alap (és a közzszolgálati műsorszolgáltatás) bevételi oldalának egyensúlya érdekében a televízió-előfizetési díj növekedett.

A Televízió és Rádió Alap forrásai ugyanakkor nem kizárólag a közzszolgálati műsorszolgáltatás finanszírozására fordíthatók. E cél ugyan elsőbbséget élvez, de emellett az

⁸³ Act on Yleisradio Oy, Sec. 7.

⁸⁴ Act on Yleisradio Oy, Sec. 7a.

⁸⁵ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 3.

Alap finanszírozhatja – értelemszerűen – saját működését és a díj beszedésének költségét, a FICORA felügyeleti tevékenységét, és fordítható a rádiózás és televíziózás általános fejlesztésére is. Az elosztási arányokról a Kormány éves tervben dönt.⁸⁶

Az elkülönült pénzügyi alap megléte nem túl gyakori, de alapvetően érdekes és működőképes megoldás, amelyet a magyar jogalkotó is átvett. Ugyanakkor szerencsétlen, és a függetlenséget veszélyeztető jogalkotói megoldásnak tartjuk azt, hogy a Kormányzat a fent kifejtett nagymértékű és közvetlen ráhatással lehet a közszolgálati rendszer finanszírozására.

7.3.2 A televízió-előfizetési díj

A televízió-előfizetési díjat a televízió-használat után kell fizetni. A díj mértékét a kormány állapítja meg, amelynek során figyelembe veszi a közszolgálati műsorszolgáltató feladatai ellátáshoz szükséges finanszírozási igényt, a versenyhelyzetet és az általános pénzügyi helyzetet (fizetőképességet).⁸⁷ Főszabályként minden televíziókészülék után díjat kell fizetni természetes személyeknek, vállalkozásoknak és (civil) szervezetnek és alapítványoknak egyaránt. Ugyanakkor családonként csak egy készülék után, illetve a vállalkozások/szervezetek esetén üzlethelyiségenként legfeljebb egy készülék után kell a díjat megfizetni.⁸⁸

A díjat a Kommunikációs Hatóság szedi be. Ennek érdekében a televízió használatot be kell jelenteni a FICORA-nak, amely nyilvántartást vezet a készülékhasználókról.⁸⁹ A díjbeszedés érdekében a FICORA vizsgálót alkalmazhat. A vizsgáló hamis tájékoztatása 100 euróig terjedő pénzbüntetést vonhat maga után.⁹⁰

7.3.3 Műsorszolgáltatási díj

A Televízió és Rádió Alap másik jelentős bevételi forrása a műsorszolgáltatási díj, amelyet a műsorszolgáltatási jogosultságért cserébe fizet a műsorszolgáltató. (A digitális földfelszíni műsorszolgáltatási jogosultság 2010. szeptember 1-ig mentesül a díjfizetési kötelezettség alól). A műsorszolgáltatási díj alapja a műsorszolgáltató bevétele (reklámbevétel és egyéb, a műsorszolgáltatási tevékenységgel összefüggő bevétele), a mértékét a törvény határozza meg. A műsorszolgáltatási díjat havonta, tárgyhót követő hónap 15-ig kell fizetni.⁹¹

⁸⁶ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 5.

⁸⁷ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 6.

⁸⁸ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 7. (1) – (3).

⁸⁹ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 9. és 18. A nyilvántartás adatvédelmi kérdéseiről ld. Sec. 18–22.

⁹⁰ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 10–11.

⁹¹ Act on the State Television and Radio Fund, Sec. 23–26.

8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása

8.1 Műsorterjesztés szabályozása

8.1.1 Alapfogalmak és piacra lépés

A tartalom és átvitel szabályozásának következetes szétválasztása alapján a műsorterjesztésre vonatkozó szabályok a finn hírközlési törvényben találhatóak.

A törvény alapján *hírközlési hálózat (communications network)* olyan kábelekből és egyéb egymáshoz kapcsolódó eszközökből álló hálózat, melynek célja üzenetek átvitele vagy terjesztése rádióhullámok segítségével, vagy vezetékes, optikai vagy más elektromágneses úton.

A *tömegkommunikációs hálózat (mass communications network)* olyan hírközlési hálózat, amely elsődlegesen televízió- vagy rádióműsorok sugárzására, illetve biztosítására használnak úgy, hogy az meghatározott formában minden fogadó számára rendelkezésre áll.

Ezen belül a *földfelszíni tömegkommunikációs hálózat (terrestrial mass communications network)* olyan tömegkommunikációs hálózat, amely szabadon fogható rádióhullámokkal működik; míg a *kábeltelevíziós hálózat (cable television network)* olyan tömegkommunikációs hálózat, amely kábeles vagy más bérelt vonalon történő vezetékes technológiával működik.⁹²

A hírközlési törvény alapján a digitális földfelszíni tömegkommunikációs hálózat működtetéséhez engedélyre (licence) van szükség. A pályázati kiírást követően a pályázatot a kormány bírálja el, és az engedélyt 20 évre adja. A pályázati kiírás és az engedély során a kormány meghatározott, pl. továbbítási kötelezettséget írhat elő.⁹³ Meghatározott feltételek estén az engedély visszavonható.

Az egyéb hírközlési szolgáltatások a FICORA-hoz való bejelentést követően nyújthatók.⁹⁴

A fentiek mellett a hírközlési törvény tartalmaz néhány médiareleváns kötelezettséget, amelyet a jelentős piaci erővel rendelkező hírközlési szolgáltatóra szabhat ki a FICORA: a hatóság előírhatja a JPE számára, hogy a hálózatának egy részét bocsássa rendelkezésre, illetve adja bérbe kábelhálózat vagy földfelszíni tömegkommunikációs hálózat üzemeltetése céljából.⁹⁵

8.1.2 Továbbítási kötelezettség (must carry)

A hírközlési törvény mind a földfelszíni, mind a kábeles műsorterjesztésre vonatkozóan továbbítási kötelezettségeket (must carry) ír elő. A jogszabály kimondja, hogy a földfelszíni tömegkommunikációs hálózat üzemeltetésére csak akkor adható ki engedély, ha az üzemeltető biztosítja, hogy a közszolgálati adók és a minisztériumi engedéllyel rendelkező műsorszolgáltatók költség alapú díjazásért cserébe a hálózatot igénybe vehetik.⁹⁶

A kábelhálózatok üzemeltetőinek ingyenesen kell továbbítaniuk bizonyos csatornákat és szolgáltatásokat. A továbbítási kötelezettség kiterjed az adott régió (municipality) területén egyébként fogható közszolgálati televízió és rádió műsorszolgáltatásokra, a minisztérium által

⁹² Communications Market Act Sec. 1. (1), (6)–(8)

⁹³ Communications Market Act Sec. 4–12.

⁹⁴ Communications Market Act Sec. 14.

⁹⁵ Communications Market Act Sec. 27–29.

⁹⁶ Communications Market Act, 393/2003, Sec. 10. (3)

kiadott engedéllyel rendelkező országos műsorszolgáltatókra valamint meghatározott, az előbbiekhöz kapcsolódó kiegészítő szolgáltatásokra is.⁹⁷ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a szolgáltató – a must carry kötelezettség teljesítése érdekében – nem köteles jelentős pénzügyi forrást fordítani a hálózati kapacitások bővítésére.

8.2 Digitális átállás

8.2.1 A digitális átállás folyamata

„Finnország [...] a digitális átállást egyáltalán nem jogalkotási feladatként értelmezte, hanem olyan természetes folyamatként, amely igényli ugyan egyes jogszabályhelyek módosítását, de a fő cél az átállás társadalmi hasznainak kiaknázása. Ennek érdekében [...] intenzív lakossági tájékoztató kampányt folytatott.”⁹⁸

Finnországban a digitális átállással kapcsolatos első fontos kezdeményezés 1996-ra tehető, amikor a kormány határozatot fogadott el a televízió-hálózat digitalizálásáról. Három évvel később, 1999 nyarán adták ki az első földfelszíni digitális televíziózásra szóló engedélyeket 10 éves időtartamra (2000–2010); a jogosultjak 2001–2002-ben kialakított három multiplexen kezdhették meg a sugárzást.⁹⁹ A megfelelő jogi változásokat követően 2002-ben a digitális átviteli rendszer üzemeltetésére a Digita Oy szerzett engedélyt. A set-top-box-ok alacsony elterjedtsége miatt az első kereskedelmi műsorszolgáltatók egyáltalán nem voltak sikeresek, és utólag Finnország is korainak találta a digitális televíziózás 2001-es elindítását.¹⁰⁰ A 2002–2003-as években alapvető törvényi változások következtek be: módosult a finn médiatörvény és – a digitális átállástól alapvetően függetlenül – megszületett az új hírközlési törvény (Communications Market Act, 393/2003), ami a digitális televíziózáshoz használt hírközlési hálózatokra vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket. A digitális átállás és a jogszabályok többlépcsős apróbb módosításai párhuzamosan, szerves fejlődési folyamatként folytak, a jogalkotásban és a szabályozóhatóság feladataiban igazán éles változás az átállás miatt nem következett be.

2003-ban a finn törvényhozó parlamenti munkacsoportot hozott létre a digitális átállás gyorsítása és gördülékeny levezetése érdekében. A munkacsoport javaslatai alapján a kormány 2004-ben határozatot fogadott el, melyben a 2007-es évet jelölte meg a digitális átállás befejezésére. 2007. szeptember 1-jén hajnali 4:00 órakor valóban megtörtént az analóg földfelszíni sugárzás leállítása (*analogue switch-off*).¹⁰¹ A 2003–2007 időszakban további digitális, országos és helyi televíziós és rádiós műsorszolgáltatói engedélyek kiadására került sor, 2006-ban a Digita OY újabb – földfelszíni televíziózásra, illetve mobil-televíziózásra szolgáló – multiplexek üzemeltetésére kapott engedélyt.¹⁰² Az összesen mintegy 50%-os penetrációjú kábelszolgáltatók 2008 márciusában hajtották végre a digitális átállást.¹⁰³

⁹⁷ Communications Market Act, 393/2003, Sec. 134.

⁹⁸ Szőke Gergely László: i. m. 33. old.

⁹⁹ Switchover to All-Digital Television, Final Report of Monitoring Group, Ministry of Transport and Communications, 2008, <http://www.lvm.fi/files/switch-over%20to%20all-digital%20television.pdf> (2008.08.01.), 3–4. old.

¹⁰⁰ Berecki Urmas: *Átállás a digitális földfelszíni műsorszórásra Finnországban*. AKTI Füzetek 9., 2007, Budapest, AKTI, 4–6. old.

¹⁰¹ <http://www.digitv.fi/sivu.asp?path=9;1238;1400> (2008.08.01.)

¹⁰² Switchover to All-Digital Television, 5–7. old.

¹⁰³ <http://www.kaapelitelevisio.fi/index.asp?id=256&menupath=256&language=1&klik=4> (2008.08.01.)

8.2.2 Média-fogyasztó védelem (media-literacy)

Mind a fogyasztók digitális átállással kapcsolatos tájékoztatása és egyes csoportok tevőleges segítése (pl. set-top-box beszerelése) terén, mind a lefedettség maximalizálása érdekében Finnország példamutatóan sokat tett a digitális átállás során.

A 2004-ben elfogadott kormányhatározat kimondja, hogy a finn lakosságnak – a lakóhelyétől és a jövedelmi viszonyaitól függetlenül – jóval a digitális leállás előtt megfelelő áron hozzá kell férnie a digitális szolgáltatásokhoz. A parlamenti bizottság 2006-ban kiadott időszaki jelentése külön is felhívta a figyelmet a 65 év feletti korosztály átállásának segítésére.

2005-ben a legnagyobb műsorszolgáltatók kezdeményezésére létrejött a piaci szereplők képviselőiből álló ún. TV2007 csoport, amelynek fő feladata a digitalizáció népszerűsítése, a megfelelő társadalmi csoportokkal való kommunikáció, tanácsadói és technikai segítségnyújtó szolgáltatások kialakítása valamint a digitális átállás társadalmi fogadtatásával kapcsolatos kutatások és jelentések készítése volt. A következő másfél évben a munkacsoport majdnem 200 különböző rendezvényt szervezett. Ezek közül a legjelentősebb az ún. DigiTV Tours, az Antenna Day, és a Digital Weeks elnevezésű program(sorozat)ok voltak, amelyeken több ezer állampolgárt sikerült megszólítani. E rendezvények eredményességét rendkívül széles médiajelenléttel erősítették. A munkacsoport vezetője emellett aktív médiaszereplést is folytatott.

A munkacsoport által indított Links for Life program keretében civil szervezetek (elsősorban finn Lions klubok és az ún. Helsinki Mission) több ezer önkéntes segített – megfelelő, számukra szervezett „gyorstanfolyam” elvégzése után – idősebb személyeknek és idősekkel foglalkozó intézményekben (otthonok, kórházak stb.) a set-top-box-ok beszerzésében, beszerelésében és a használatának megtanításában. A tájékoztatás megszervezésében segítséget nyújtottak a könyvtárak és a Tamperei Evangélikus Egyházközség is, a Finn Szaknyelvi Központ pedig háromnyelvű, interneten elérhető, a digitális televíziózással kapcsolatos kifejezések szótárával járult hozzá az átállás sikeréhez. Ezek, az egyenként egyébként nem is túlzottan nagy volumenű, de összességében rendkívül jelentős civil erőfeszítések az állampolgárok tájékoztatását különösen hatékonyá tették.

A finn médiahatóság (FICORA) elsősorban kutatások finanszírozásával járult hozzá a médiafogyasztó-védelem erősítéséhez. 2006–2007 folyamán egyrészt a set-top-box-ok penetrációjával kapcsolatos vizsgálatot, másrészt a fogyasztók digitális televíziózással kapcsolatos elégedettségére vonatkozó kutatásokat végzett közvélemény-kutató vállalkozásokkal közösen. Egyes kutatásokba a YLE, a finn közszolgálati műsorszolgáltató is bekapcsolódott.¹⁰⁴ Külön elemzést végeztek a szükséges berendezések – különösen a set-top-box-ok – árával kapcsolatban, de a készülékvásárlás anyagi támogatására nem került sor.

A fentiek mellett a fogyasztók tájékoztatása érdekében intenzív reklámkampány is folyt, valamint több tájékoztató weblap,¹⁰⁵ telefonos és e-mail-es ügyfélszolgálat is az érdeklődők rendelkezésére áll.¹⁰⁶

Finnországban a lehető legteljesebb lefedettségre elérésére törekedett. Két multiplex lakosságra vetített lefedettsége is eléri a 99,96%-ot. E – gyakorlatilag teljes – lefedettség érdekében a 2006–2007-es években kiemelt szerepet kapott az árnyékolt területek lefedése. Ennek érdekében – a sokszor domborzati körülmények miatt árnyékolt területek teljes körű feltárása után – a hírközlő hálózatot több száz kisegítő, kisteljesítményű adótoronnyal bővítették. A lefedettséggel még így sem rendelkezők ellátását pedig egyes műsorszolgáltatások műholdas terjesztésének támogatásával segítette az állam.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Switchover to All-Digital Television, 10–12. old.

¹⁰⁵ www.digitv.fi, www.digitelkkari.fi

¹⁰⁶ <http://www.digitv.fi/sivu.asp?path=9;8840> (2008.08.01.)

¹⁰⁷ Switchover to All-Digital Television, 10–12. old.

II. SVÉDORSZÁG

9. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet, és a médiaszabályozás tárgyi hatálya

9.1 Alkotmányos alapok

A svéd alkotmány lényegében négy alapvető jelentőségű törvényből: a kormányzatról szóló törvényből,¹⁰⁸ az öröklési törvényből,¹⁰⁹ a sajtószabadságról szóló törvényből¹¹⁰ és a vélemény szabadságról szóló törvényből¹¹¹ áll.¹¹²

Az alapvető jogok a kormányzatról szóló törvényben találhatók. A jogszabály nevesíti a vélemény szabadságot, amely az információk közlésének és a gondolatok, vélemények, nézetek – szóban, képekkel, írásban vagy más módon való – kifejezésének szabadságát jelenti. Az információ szabadság szintén megjelenik az alaptörvényben. A kormányzatról szóló törvény rögzíti a vélemény szabadság és információ szabadság korlátait is, ilyen lehet többek között a nemzeti javak ellátásának biztosítása, a közrend és közbiztonság biztosítása, az egyének jó hírneve és magánszférája, és a bűncselekmények megelőzése és nyomozása. A vélemény szabadság részletszabályai ugyanakkor a már említett két másik – ugyancsak alkotmányos szintű – jogszabályban kerülnek kifejtésre.¹¹³

Végül megjegyezzük, hogy a svéd jogrendszernek szerves része, és bíróság előtt gyakran közvetlen hivatkozási alap az Emberi Jogok Európai Egyezménye, az abban foglalt alapjogok egyéb nemzeti szabályok híján közvetlenül is felhívhatók.

9.2 A médiarendszer szabályozási környezete

9.2.1 Jogszabályi háttér

A médiaszabályozás Svédországban több jogforrásban található. Az előző fejezetben már említettük a két alkotmányos szintű törvényt, a sajtószabadságról szóló törvényt és a vélemény szabadságról szóló törvényt. Emellett a műsorszolgáltatás szabályozása alapvetően a rádiózásról és televíziózásról szóló törvényben¹¹⁴ található.

A jogforrások között meg kell még említeni a közszolgálati műsorszolgáltatás részletszabályaira vonatkozó, a közszolgálati műsorszolgáltató és az állam között kötött megállapodást,¹¹⁵ a műsorszolgáltatási díjakról szóló törvényt,¹¹⁶ a közszolgálati rendszert

¹⁰⁸ The Instrument of Government (SFS 1974:152)

¹⁰⁹ The Act of Succession (SFS 1810:0926)

¹¹⁰ The Freedom of the Press Act (SFS 1949:105)

¹¹¹ The Fundamental Law on Freedom of Expression (SFS 1991:1469)

¹¹² Plogell, Michael – Ullberg, Erik: Media System of Sweden, report for the Study on Co-Regulation Measures in the Media Sector, Hans-Bredow Institut, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/coregul/annex_4_en.pdf (2007.11.25.) 407. old.; valamint http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6357.aspx (2010.06.10.)

¹¹³ The Instrument of Government, Art. 1. 1. 2.; és Art 13.

¹¹⁴ The Radio and Television Act (SFS: 1996:844), a továbbiakban médiatörvény alatt e jogszabályt értjük.

¹¹⁵ A dokumentum angol nyelven nem hozzáférhető.

¹¹⁶ Television and Radio Sector Act for Licence Fees (1992:72), angol nyelven nem hozzáférhető.

finanszírozó televízió előfizetési díjról szóló törvény¹¹⁷ és a nyomtatott sajtó finanszírozásáról szóló jogszabályt.¹¹⁸

A véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény részletezi ezen alapvető jog tartalmát, és egyes esetekben korlátait. A törvény mindenekelőtt megismétli az alapjogoknál már említett definíciót, majd rögzíti, hogy az alapvető jog célja a vélemények szabad cseréjének, és a szabad és átfogó információáramlásnak, valamint a művészi alkotások szabadságának a biztosítása. A törvény *expressis verbis* kimondja a cenzúra tilalmát.

Ugyancsak e törvény rendelkezik részletesen a külön is nevesített előállítás, továbbítás és terjesztés szabadságáról, az információforrás bizalmasságáról, a felelős szerkesztő személyéről és felelőségéről, és a büntetőjogi és polgári jogi szankciórendszerrel.¹¹⁹

A meglehetősen hosszú és részletes, de az elektronikus média szempontjából kevesebb releváns rendelkezést tartalmazó sajtószabadságról szóló törvény részletezi a sajtószabadság alapjait és a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférés szabályait, az információforrás védelmét, a nyomtatott sajtótermék előállításával kiadásával és terjesztésével kapcsolatos szabályokat, a felelősségi szabályokat és a felügyelettel és végrehajtással kapcsolatos szabályokat. Az egyes rendelkezéseket szükség szerint az alábbi fejezetekben tematikusan mutatjuk be.

Végül meg kell említeni, hogy a műsorterjesztéssel, mint elektronikus hírközlési szolgáltatással kapcsolatos szabályokat az elektronikus hírközlésről szóló törvény¹²⁰ tartalmazza.

9.2.2 Önszabályozás – társszabályozás

Svédországban komoly szerepet kap az önszabályozás. A legjelentősebb – piaci szereplőket tömörítő – önszabályozó szervezetek a reklámjog területén működnek, de érdemi szankcionálási jogkörük nincsen. Fontos önkorlátozó dokumentum emellett a Sajtóetikai Kódex (Code of Ethics for the Press, Radio and TV), melynek hatálya mind a nyomtatott sajtóra, mind a rádióra és televízióra kiterjed. A Kódex betartását a Sajtó Ombudsman (Press Ombudsman) és a Sajtótanács (Press Council), a piaci szereplők által alapított szervezetek ellenőrzik.¹²¹ A kódex fontosabb rendelkezéseit az egyes témaköröknél szükség szerint bemutatjuk.

9.3 Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja

Az Európai Unió tagállamainak médiaszabályozására jelentős, modernizációs hatással van a 2007/65/EK irányelv,¹²² amely számos elemében a korábbi médiaszabályozás újragondolását jelenti (fogalmi rendszer, reklámszabályozás stb.). Ugyanakkor az implementációt összefoglaló EU jogi portál szerint Svédország úgy nyilatkozott, hogy nem igényel svéd jogszabályi változtatásokat az EU új irányelvének való megfelelés.¹²³ Ezen svéd álláspontot a magunk részéről legalábbis furcsálljuk, és ellentmond neki a svéd médiahatóság 2009-es beszámolója is, amely szerint 2008 decemberére elkészült egy szakértői anyag, amely a

¹¹⁷ Act on Financing of Radio and Television in the service of the public (SFS 1989:41)

¹¹⁸ Press Subsidies Ordinance (SFS 1990:524)

¹¹⁹ Tekintettel arra, hogy e tanulmány célja elsősorban az elektronikus média bemutatása, így e törvény részletes elemzésétől eltekintünk, az egyes rendelkezéseit az egyes alábbi fejezetek során tematikusan, szükség szerint mutatjuk be.

¹²⁰ The Electronic Communications Act (SFS 2003:389)

¹²¹ Plogell, Michael – Ullberg, Erik: i. m., 405–410. old.

¹²² Az Európai Parlament és a Tanács 2007/65/EK irányelve (2007. december 11.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról

¹²³ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:72007L0065:EN:NOT#FIELD_SE (2010.06.15.)

jelenlegi törvény lecserélését és az irányelv kifejezett átültetését javasolja (ideértve a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályokat, az új reklámtechnikákra vonatkozó előírásokat stb.).¹²⁴ A svéd médiatörvény legutóbbi 2008-as módosítása azonban még nem kifejezetten jogharmonizációs célú módosítás volt. A tanulmány készítése során az implementációt megelőző állapotot bemutató források álltak rendelkezésre, így e tanulmány ezt az állapotot mutatja be.

9.4 A médiaszabályozás tárgyi hatálya, a médiaszabályozás alapfogalmai

A svéd médiatörvény az alapfogalmak tekintetében igen nagyvonalú: lényegében nem tartalmaz fogalom-meghatározásokat.¹²⁵

A törvény hatálya a rádió- és televízió műsorszolgáltatásra terjed ki, amely a nagyközönség felé irányul, és technikai eszközökkel fogható. A műsorszolgáltatás akkor tekinthető a nagyközönség felé irányulónak, ha az bárki számára egyidejűleg hozzáférhető külön kezdeményezés (egyedi hozzáférés) nélkül. Ezen értelmező rendelkezés egyértelműen az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásoktól való elhatárolást szolgálja.¹²⁶

A törvény a területi hatály tekintetében az EU televíziós irányelvének elveit követi.¹²⁷

Meg kell jegyezni, hogy az összetett szabályozási rendszer, és azon belül különösen a műsorszolgáltatásra vonatkozó törvény helye, súlya és a sokszor igen nagyvonalú – mondhatni pontatlan – szabályozási megoldásai mind azt mutatják, hogy Svédországban a jogalkotó sokkal inkább az alapelvek és a kommunikációs (alap)jogok tisztázására, a nyomtatott sajtó részletes, de támogató jellegű szabályozására és a közösségek médiában betöltendő szerepére helyezi a hangsúlyt.

9.5 A műsorszolgáltatók típusai és a műsorszolgáltatás piaci környezetének áttekintése

A svéd médiajog is megkülönbözteti a közszolgálati és kereskedelmi műsorszolgáltatást, jelentősen eltérő szabályozást alkalmazva e két műsorszolgáltató-típusra.

Emellett részben területi, részben a műsorszerkezet jellegéből adódó megkülönböztetés érvényesül a helyi rádiózás és a közösségi rádiózás tekintetében. Mindkét műsorszolgáltató-típus részletesen szabályozott, amely szintén a kiemelt jelentőségükre utal.

A svéd médiatörvény szerint helyi rádiónak minősülnek azok a rádiók, amelyeknek az engedélyét a Svéd Rádió és Televízió Hatóság bocsátja ki (lényegében helyi kereskedelmi rádiók), illetve amelyek ideiglenes jelleggel, legfeljebb két hétre igénylik a műsorszolgáltatási engedélyüket, illetve a közösségi rádiók.¹²⁸ Megjegyezzük, hogy legalábbis fura szabályozási megoldás, hogy a helyi rádiók fogalma nem elsősorban területi (vételkörzet) alapú szempontok alapján meghatározott.

Közösségi rádióknak azok a helyi rádiók¹²⁹ minősülnek, amelyeket az alábbi közösségek valamelyike üzemeltet:

- non-profit szövetségek, amelyek egy meghatározott területhez kötődnek;
- egyházkézségek és a Svéd Egyház egyéb szervezeti egységei;
- egyetemi vagy főiskolai hallgatói szervezetek.

¹²⁴ Media Development 2009, The Swedish Radio and TV Authority, 111–112. old.

¹²⁵ Ugyancsak nincsenek *expressis verbis* fogalom-meghatározásai sem a véleményszabadságról szóló törvénynek, sem a sajtószabadságról szóló törvénynek.

¹²⁶ Radio and Television Act, Chapter 1. Sec. 1.

¹²⁷ Radio and Television Act, Chapter 1. Sec. 2.

¹²⁸ Radio and Television Act, Chapter 5. Sec. 1.

¹²⁹ A közösségi rádió és a helyi rádió fogalmait egymásra utalnak, logikailag nehezen feloldható fogalmi „rendszer” eredményezve.

Közösségi rádió több műsorszolgáltató által, hálózatként is működtethető.¹³⁰ A helyi és közösségi rádiókra vonatkozó különös szabályokat az egyes témaköröknél tárgyaljuk.

A rádiós piac rendkívül fejlett Svédországban, számos helyi kereskedelmi és közösségi rádió működik: 2009-ben 89 helyi és majd' 900 közösségi rádió rendelkezett műsorszolgáltatási engedéllyel. A közösségi rádiók működőképességének alapja, hogy műsorszolgáltatási díjat nem kell fizetniük, de a többi szolgáltatóval azonos reklámszabályok mellett közölhetnek hirdetéseket.¹³¹

A televíziós piac tekintetében a lakosság legnagyobb része (47%) kábeles televíziószolgáltatást választ, amely alapvetően analóg technológiát használ. A második legelterjedtebb platform (36%) a digitális földfelszíni platform, ezt követi a műholdas televíziózás (20%) és végül az IPTV (6%).

Digitális földfelszíni műsorszolgáltatás keretében összesen 5 multiplexen mintegy 40 országos és 14 helyi televízió-csatorna érhető el digitálisan. A programkínálatot a közszolgálati adók mellett többségében ingyenesen fogható (*free-to-air*, FTA) műsorszolgáltatások alkotják, de megtalálható néhány előfizetéses csatorna is. A teljes digitális műsorterjesztési hálózat az állami tulajdonú szolgáltató, a Teracom (illetve a tulajdonában álló vállalat a Boxer) kezében van.¹³²

Mind a rádiós, mind a televíziós piacon erős pozíciókkal, jelentős nézettséggel rendelkeznek a közszolgálati műsorszolgáltatók.

¹³⁰ Radio and Television Act, Chapter 4. Sec. 1. 4.

¹³¹ Media Development 2009, 45., 28–33. old.

¹³² Media Development 2009, 45., 48–51. old.

10. A médiafelügyelet rendszere

Svédországban a médiapiacokkal kapcsolatban több különböző hatóság is releváns hatáskörökkel rendelkezik.

Az országos analóg és digitális műsorszolgáltatókra vonatkozó pályázatadási-engedélyezési feladatokat a kormányzat, konkrétan a Kulturális Minisztérium (Ministry of Culture) látja el.

A helyi és közösségi rádió- és televízió-műsorszolgáltatások pályázatására azonban a Svéd Rádió és Televízió Hatóságnak (Swedish Radio and TV Authority) van hatásköre, amely emellett – bejelentést követően – regisztrálja a műholdas, kábeles és webes televíziókat és rádiókat, javaslatot készít a kormány számára a digitális földfelszíni televíziós engedélyek odaítélésének szempontjairól, valamint általánosságban figyelemmel kíséri a médiavilág változásait, és arról általános jelleggel, vagy 1-1 témakörre lebontva jelentéseket készít. A hatóság jelenleg 16 fővel dolgozik, a munkáját a civil kontrollt elősegítő tanácsadó testület segíti.

A Svéd Műsorszolgáltatási Bizottság (Swedish Broadcasting Commission) feladata a médiatartalom (reklámkorlátok, európai művekre vonatkozó kvótaszabályok stb.) – természetesen utólagos – felügyelete, azaz a médiatörvény és az engedélyekben foglalt (tartalomra vonatkozó) rendelkezések betartatása. A Bizottság hatásköre az összes műsorszolgáltatóra – így a közszolgálati műsorszolgáltatókra is – kiterjed.

A Műsorszolgáltatási Bizottság két részből: magából a Bizottságból és a Hivatalból áll. A Bizottságnak hét állandó és két póttagja van, akiket a Kormány nevez ki¹³³ három évre. Elnöknek és alelnöknek meghatározott rangú bíró választható meg, a többi taggal szemben a szociális, kulturális és média területén szerzett tapasztalat az elvárás. A Hivatal a napi ügyeket intézi, meglepően ki létszámú, mindössze 13 fős apparátussal.

A szankciórendszer kapcsán a médiatörvény első helyen rögzíti, hogy az engedély nélküli műsorszolgáltatási tevékenység hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A bejelentési kötelezettség elmulasztása pénzbírságot von maga után.¹³⁴ A büntetőjogi szankciót a magunk részéről meglehetősen szigorú szankcióként értékeljük.

A reklámszabályok megsértése szintén pénzbírsággal sújtható. A bírság összege 5000 koronától 5 millió koronáig terjedhet, de nem haladhatja meg a műsorszolgáltató előző évi forgalmának 100%-át. Ugyancsak figyelmeztetéssel, és a további jogsértés esetén pénzbírsággal jár az engedélybe foglalt különböző követelmények megsértése is.¹³⁵

A törvény szankcióként említi a műsorszolgáltatási engedély visszavonását is. Erre csak a törvényben pontosan meghatározott esetekben van lehetőség, így például egyes műsortartalmi követelmények (gyermekvédelem, demokratikus berendezkedés tisztelete, válaszadás joga) vagy a reklámkorlátok vagy az engedélybe foglalt követelmények súlyos megsértése esetén.¹³⁶ Összességében a felügyelő hatóság (ami az engedélyt érintő szankciók esetén az engedélyező hatóság és nem Svéd Műsorszolgáltatási Bizottság) széles körben élhet a műsorszolgáltatási jogosultság visszavonásának lehetőségével. A magunk részéről e szabályozási megoldással

¹³³ Az „appointed by the Government” kifejezés alapján nem egyértelmű, hogy a tagokat a kormány mint testület választja, vagy a kormányfő mint a kormányt képviselő személy nevezi ki.

¹³⁴ Radio and Television Act, Chapter 10. Sec. 1. 3.

¹³⁵ Radio and Television Act, Chapter 10. Sec. 5–6., 8–9.

¹³⁶ Radio and Television Act, Chapter 11. Sec. 2. A törvény további lehetőségeket is említ.

nem értünk egyet: e szankciót – a magyar szabályozáshoz hasonló módon – indokolt lenne kizárólag a legsúlyosabb jogsértések esetére fenntartani.¹³⁷

A médiatörvény részletesen szabályozza a jogorvoslati rendszert is: lényegében minden érdemi hatósági döntés bíróság előtt megtámadható.¹³⁸

A Svéd Médiatanács (Swedish Media Council) a gyermekre káros tartalmakkal kapcsolatban rendelkezik hatáskörökkel a film, a televízióműsorok, a számítógépes játékok és az Internet területén egyaránt. A Tanács e témakörben különböző kutatásokat és felvilágosító tevékenységet végez. Ugyanakkor a források nem utalnak arra, hogy időbeli zónázást alkalmazna a Tanács a televíziós műsorszolgáltatók tekintetében.¹³⁹

A svéd médiarendszer egyediségéhez kapcsolódó szervezet a Sajtó Támogató Tanács (Press Subsidies Council), amely a nyomtatott sajtó állami támogatásával foglalkozik (a részletszabályok a finanszírozásról szóló fejezetben kerülnek kifejtésre).

Nem tartozik ugyan a szorosan vett felügyeleti rendszerhez, de érdemes megemlíteni az ún. Beszélő Újság Tanácsot (Talking Newspapers Council), amely kormányzati szervként működik és fő feladata a látásban, illetve lapozásban akadályozott személyek és a diszlexiások segítése.¹⁴⁰

A távközlési piac (ideértve a műsorterjesztést is) felügyelete a Nemzeti Posta és Távközlési Ügynökség (National Post and Telecom Agency)¹⁴¹ hatásköre, amely ellátja a frekvenciagazdálkodással kapcsolatos feladatokat is, engedélyezi a frekvenciahasználatot a műsorszolgáltatóknak (frekvencia-engedély), és meghatározza, illetve felügyeli az ún. 18-as piacot.¹⁴² Lényegében tehát „klasszikus” hírközlési feladatokat lát el.

A fentiek mellett meg kell jegyezni, hogy 2009-ben a kormányzat a hatósági rendszer gyökeres átalakítását, a meglévő hatóságok egy részének megszüntetését és egy új, integrált hatóság felállítását kezdeményezte, így a jelenleg felvázolt struktúra a közeljövőben jelentősen megváltozhat.¹⁴³ A magunk részéről a jelenlegi hatósági struktúra egyszerűsítését követendő iránynak tartjuk.

¹³⁷ A hatóság tényleges gyakorlatáról és e szankció alkalmazásának gyakoriságáról nincsenek információink.

¹³⁸ Radio and Television Act, Chapter 13.

¹³⁹ Media Development 2009, 150–151. old.

¹⁴⁰ Media Development 2009, 154–155. old.

¹⁴¹ <http://www.pts.se/en-gb/>

¹⁴² Study on the Regulation of Broadcasting Issues under the new Regulatory Framework, Cullen International, 2006, Annex 2.

http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecomm/doc/library/ext_studies/reg_bc_issues_under_nrf/broadcasting_by_country.pdf (2008.11.01.) 445. old, valamint Media Development 2009, 140–146. old. A hivatali adatok a 2009-es évre vonatkoznak.

¹⁴³ Media Development 2009, 110–111. old.

11. A műsortartalom szabályozása

11.1 Személyiségvédelem, helyesbítés, válaszadás

11.1.1 Személyiségvédelem

A fent már említett, az alkotmány részének tekintett kormányzatról szóló törvény a személyiséget védő alapvető jogokról is rendelkezik. A törvény szerint minden állampolgárt megilleti a jog, hogy a személyes integritása védelmet élvezzen az automatikus adatfeldolgozással szemben. A törvény nevesíti a levéltitokhoz és távközlési titokhoz való jogot és a lehallgatással szembeni védelmet is.¹⁴⁴

Svédországban emellett a személyiségvédelem egyik fontos dokumentuma az Emberi Jogok Európai Egyezménye, amely a svéd belső jog része, az abban foglalt magánszféra védelmi eszközök (a 8. cikkben foglalt magán- és családi élet védelme), illetve a Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság közszereplőkre vonatkozó joggyakorlata Svédországban is érvényesül. Az Egyezmény a véleményszabadság korlátjának ismeri el mások jó hírnevének védelmét is,¹⁴⁵ a svéd médiaszabályozás szintén kifejezetten utal erre.¹⁴⁶ Az Egyezményre Svédországban jellemzően közvetlenül, bíróság előtt is hivatkoznak.

A svéd adatvédelmi szabályozás további személyiségvédelmi eszközöket lényegében nem ad; az adatvédelmi törvény szerint ugyanis: „E törvény rendelkezései nem alkalmazandók olyan mértékben, amely megsértené – a sajtószabadság törvényben vagy a véleménynyilvánítás szabadságáról szóló alapvető törvényben található – sajtószabadságra és véleményszabadságra vonatkozó rendelkezéseket. A 9-29., a 33-44. szakaszok, valamint a 45. szakasz első bekezdése és a 47-49. szakaszok nem alkalmazandók a kizárólag újságírás, vagy irodalmi, illetve művészi kifejezés céljából történő adatkezelésekre.”¹⁴⁷

A törvény tehát lényegében egyértelmű elsőbbséget biztosít a véleményszabadság számára a személyes adatok védelmével szemben. A kivett szakaszok lényegében az adatvédelmi törvény érdemi részét alkotják (adatkezelés jogalapja, célhoz kötöttség, különleges adatok kezelésére vonatkozó szabályok, automatizált egyedi döntés, adattovábbítás harmadik országba, adatvédelmi hatóságnak történő bejelentés, szankciók stb.). A mégiscsak alkalmazandó 30-32. szakaszok alapvető adatbiztonsági előírásokat tartalmaznak.

Végül meg kell említeni, hogy a Sajtóetikai Kódex is tartalmaz személyiségvédelemre vonatkozó rendelkezéseket, amelyek azonban meglehetősen általános megfogalmazású, és a szóhasználat alapján inkább csak ajánlás jellegű szabályok.¹⁴⁸

11.1.2 A válaszadás joga

A médiatörvény egyetlen rövid szabályt tartalmaz, amely válaszadás jogként, illetve kiegyensúlyozottságra vonatkozó szabályként is értelmezhető; eszerint a televíziós műsorban közzétett információt ki kell javítani, amennyiben az indokolható.¹⁴⁹

¹⁴⁴ The Instrument of Government, Art. 5-6.

¹⁴⁵ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 10. cikk (2).

¹⁴⁶ The Freedom of Press Act, Chapter 1., Art. 9.; és The Fundamental Law on Freedom of Expression, Chapter 1., Art. 12.

¹⁴⁷ Personal Data Act (SFS 1998:204), Sec. 7.

¹⁴⁸ Code of Ethics for the Press, Radio and Television, (7)-(10).

¹⁴⁹ Radio and Television Act, Chapter 6. Sec. 3.: „Information in television programme [...] shall be corrected when this is justified.”

A már említett Sajtóetikai Kódex alapján a ténybeli tévedésen alapuló hibákat ki kell javítani, és – amennyiben a törekvés igazolható – az érintettnek lehetőséget kell adni valamely állítással szembeni válaszára. A választ haladéktalanul és az eredetihez hasonló nyilvánosságot biztosító módon kell közzétenni.¹⁵⁰

11.2 A gyűlöletbeszéd szabályozása

A gyűlöletbeszéd szabályozása a svéd büntető törvénykönyv 16. fejezetében, a közrend elleni bűncselekmények között található. A tényállás szerint, aki olyan állítást vagy közlést terjeszt, amely fenyeget, vagy kifejezőmódjával megaláz valamely nemzeti, etnikai, vagy más hasonló csoportot faji eredetre, bőrszínre, nemzeti vagy etnikai származásra vagy vallási meggyőződésre való hivatkozással, az a nemzeti etnikai csoportok elleni izgatást (*agitation against a national or ethnic group*) követi el, és pénzbírsággal vagy két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.¹⁵¹

A tényállás szövegéből az olvasható ki, hogy a magyar szabályozáshoz képest enyhébb mérce alapján ítélik meg Svédországban e bűncselekményt, azaz a véleménynyilvánítás potenciális tere valamelyest szűkebb. Ugyanakkor a tényleges „határvonal” megállapítása csak a bírói gyakorlat ismerete alapján megállapítható.

11.3 Gyermekvédelem a médiában

A gyermekvédelemmel kapcsolatban a médiatörvény csak általános előírást tartalmaz, amely szerint az olyan televíziós műsorszámok, amelyek természetes ábrázolású erőszakot vagy pornográf képeket tartalmaznak, nem sugározhatók olyan időpontban és olyan módon, hogy fennálljon a jelentős kockázata annak, hogy ahhoz a gyermekek hozzáférhetnek, kivéve, ha a sugárzás speciális indokok alapján igazolható. A természetes ábrázolású erőszakot vagy pornográfiát tartalmazó műsorszám jellegére a nézők figyelmét fel kell hívni: vagy a műsorszám előtt verbális, vagy a műsorszám alatti szöveges, képernyőn megjelenő jelzéssel.¹⁵²

11.4 Európai és nemzeti művek bemutatása

Az európai művek bemutatására vonatkozó szabályozás a médiatörvény 6. fejezetének 8. szakaszában található. Eszerint – ha speciális indokokból az ellenkezője nem következik – a műholdas, illetve a kormánytól engedéllyel rendelkező televíziós műsorszolgáltatók:

- az évi műsoridejük több mint felét európai művek, és
- az évi műsoridejük legalább 10%-át vagy a műsorokra szánt költségvetés legalább 10%-át európai, független előállítótól származó művek

bemutatására kötelesek fordítani. Az éves műsoridőbe nem számít bele a hírműsorok, sportműsorok és hirdetések időtartama.

A svéd nyelvű művek bemutatásával kapcsolatban csak általános, nem számszerűsített – és így nehezen számon kérhető – szabály található. Eszerint az első szakaszban meghatározott televíziós műsorszolgáltatók és a svéd licenccel rendelkező rádiós műsorszolgáltatók

¹⁵⁰ Code of Ethics for the Press, Radio and Television, point 5.

¹⁵¹ Penal Code Chapter 16., Sec. 8.

¹⁵² The Radio and Television Act, Chapter 6., Sec. 2.

jelentékeny arányban (*considerable proportion*) kötelese svéd nyelven készített, svéd színészekkel készült vagy svéd szerzők által készített műveket bemutatni, kivéve, ha speciális körülményekből más következik.¹⁵³

A szabályozással kapcsolatban megjegyezzük, hogy egyrészt a svéd nyelvű művek tekintetében a törvényszöveg nehezen betartatható, másrészt mind az európai, mind a svéd kötődésű művek esetén kimentést biztosít a törvény valamely speciális körülményre tekintettel, amely így végül is széles mérlegelési lehetőséget biztosít a felügyelő hatóság számára.

11.5 Közszolgálati és egyéb tájékoztatási kötelezettségek

Közszolgálati jellegű műsorszámokra vonatkozó kötelezettséget a svéd médiatörvény nem ír elő, de a műsorszerkezet a pályázati eljárás során szempontként jelenik meg. A médiapolitikai-tartalmi szempontokat tehát az engedélyező hatóság érvényesítheti.

Általános követelményként azonban a törvény előírja, hogy a műsorszolgáltató köteles biztosítani, hogy a műsorszolgáltatás nem sérti a demokratikus társadalom alapvető elveit, az emberek egyenlőségének elvét, és az emberi szabadsághoz és méltósághoz való jogot.¹⁵⁴

Ugyanakkor a helyi rádiók kötelesek – a hatóságok kérésére – ingyenesen közvetíteni azokat a közleményeket, amelyek az emberek, a tulajdon vagy a környezet védelme érdekében szükségesek. A szabály egyértelműen mutatja a helyi rádiók jelentőségét; ilyen jellegű kötelezettségeket ugyanis a leginkább nézett/hallgatott műsorszolgáltatókra, más országokban tipikusan az országos vételkörzetű (kereskedelmi vagy közszolgálati) televíziókra érdemes előírni.¹⁵⁵

¹⁵³ The Radio and Television Act, Chapter 6., Sec. 8. A gyermekvédelmi szabályozás felülvizsgálata napirenden van, ld. Media Development 2009, 121. old.

¹⁵⁴ The Radio and Television Act, Chapter 6., Sec. 1.

¹⁵⁵ The Radio and Television Act, Chapter 6., Sec. 7b.

12. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése

A műsorszolgáltatási jogosultság Svédországban alapvetően két módon szerezhető meg: az vagy engedélyezési eljáráshoz vagy bejelentéshez kötött.

A kormány (konkrétan a kulturális minisztérium) adja ki a műsorszolgáltatási engedélyt azon televíziós műsorszolgáltatók számára, amelyek működése részben a televízió-díjakból finanszírozott (ez nem csak a közszolgálati adó lehet, hanem lényegében a földfelszíni digitális kereskedelmi adók is), míg az egyéb műsorszolgáltatók engedélyét a Svéd Rádió és Televízió Hatóság bocsátja ki. A törvény nem részletezi ugyan a pályázat odaítélésének részletes feltételeit, de rögzíti, hogy az engedélyező hatóság előírhat bizonyos tartalmi és egyéb (vétekkörzetre, átviteli technológiára vonatkozó stb.) követelményeket, így a svéd kormánynak módja van a médiapolitikai elképzeléseit megvalósítani.

Az országos vételkörzetű vagy külföldre irányuló rádiós műsorszolgáltatások engedélyezése szintén a kormány (kulturális minisztérium), a helyi és a közösségi rádiók engedélyezése pedig a hatóság hatáskörébe tartozik.

A fenti körbe nem tartozó műsorszolgáltatás a hatóságnak tett bejelentést és nyilvántartásba vételt követően folytatható.

A törvény különböző pályázati feltételeket határoz meg a (1) televíziós és országos rádiós műsorszolgáltatás, (2) közösségi rádiózás és (3) helyi rádiózás tekintetében.

A televíziós és országos rádiós műsorszolgáltatási engedély esetén az engedélyező hatóság számtalan tartalmi és formai követelmény meghatározására jogosult. Mindenekelőtt előírhatja a pártatlan és objektív tájékoztatás követelményét, amely tehát nem általános törvényi követelmény, és a hatóság a digitális földfelszíni műsorszolgáltatások engedélyezése során nem is élt e lehetőséggel. Emellett az engedélyben többek között az alábbi követelmények fogalmazhatók meg:

- műsorszolgáltatás Svédország egy meghatározott területén;
- műsorkínálat gyengénlátók vagy halláskárosultak számára;
- meghatározott műsorszolgáltatási célok követése;
- sokszínűsége vonatkozó követelmények;
- regionális műsorok közvetítése;
- közérdekű hatósági közlemények közzététele;
- reklámkorlátok és reklámtilalmak
- stb.

A műsorszolgáltatási jogosultság a kormány által adott engedély esetén a kormány által a pályázati felhívásban meghatározott időre, míg a hatóság által kiadott engedélyek esetén a törvény alapján legfeljebb hat évre szól. A legalább négy évre kiadott engedélyek pályázati eljárás nélkül meghosszabbíthatók.¹⁵⁶

¹⁵⁶ The Radio and Television Act, Chapter 2 and 3.

13. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban

13.1 Kiegyensúlyozottság

A kiegyensúlyozottság követelménye az – egyébként nagy nézettségű – közszolgálati adókat leszámítva sem a jogszabályban sem a digitális műsorszolgáltatási engedélyekben nem jelenik meg, annak ellenére, hogy a törvény lehetőséget teremt arra, hogy az engedélyező hatóság e követelményt az engedélybe foglalja. (A közszolgálati műsorszolgáltató kötelezettségeiről az közszolgálati műsorszolgáltatásról szóló fejezetben részletesen szólunk).

A sokszínűség követelménye ugyanakkor pályázati feltételként megjelenik: a pályázat során kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a műsorszolgáltató műsora kielégítse a különböző érdeklődésű és ízlésű csoportokat, és hangsúlyt helyezzenek a nemzeti, regionális és helyi tartalmak közvetítésére is.¹⁵⁷

Ugyanakkor a már említett etikai kódex előírja, hogy a tájékoztatásnak objektívnek és pontosnak kell lennie, és az információgyűjtésnél kellő körültekintéssel kell eljárni.¹⁵⁸

13.2 Médiakoncentráció

A médiakoncentráció tekintetében Svédország alapvetően liberális szabályozási modellt alkalmaz. A sokszínűség követelményét a pályázat során a pályázató hatóság veszi figyelembe, amely szükség esetén az engedélyben előírhat az adott műsorszolgáltatóra vonatkozó tulajdonosi korlátozást, amely így az engedély kiadásának feltétele.¹⁵⁹ Emellett egy sajátos korlátozás is érvényesül a közösségi és helyi rádiózás szintjén: a közösségi rádiós műsorszolgáltatásra nem adható ki engedély olyan műsorszolgáltató számára, amely rendelkezik helyi nyereségérdekelte analóg vagy digitális rádiós műsorszolgáltatási engedéllyel. Emellett egy személy számára csak egy helyi rádiózásra szóló licenc adható ki.¹⁶⁰ A rendelkezés elsődleges célja a közösségi műsorszolgáltatás és a profitorientált tevékenység szétválasztása. A fentiek mellett a médiavállalkozásokra is vonatkoznak természetesen a versenyjogi szabályozásból eredő korlátok.

¹⁵⁷ The Radio and Television Act, Chapter 3. Sec. 4.

¹⁵⁸ Code of Ethics for the Press, Radio and Television, point 1–2.

¹⁵⁹ The Radio and Television Act, Chapter 3. Sec. 4.

¹⁶⁰ The Radio and Television Act, Chapter 4. Sec. 6. , Chapter 5. Sec. 4.

14. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása

14.1 Reklámszabályozás

A svéd médiatörvény egyértelműen rögzíti, hogy a reklámtartalmat el kell választani az egyéb szerkesztői tartalomtól; televíziós műsorszolgáltatás esetén ennek mind audio, mind képi eszközökkel. Furcsa és vitatható szabály, miszerint a kormány, mint engedélyező hatóság kivételt biztosíthat e szabály alkalmazása alól.

Tilos a hírekben vagy aktuális eseményeket bemutató műsorokban jelentősen közreműködő személyek reklámokban való szerepeltetése.

A gyermekek védelmére tekintettel tilos a 12 éven aluliaknak szóló reklámok közzététele, valamint a 12 éven aluliaknak szóló műsorokban jelentősen közreműködő személyek reklámokban való szerepeltetése.¹⁶¹

Tartalmi jellegű reklámkorlátok érvényesülnek a dohánytermékek és az alkoholos italok esetén, amelynek részleteit külön törvény határozza meg; főszabályként azonban tilos ezen termékek reklámja, illetve ezen termékek gyártói által szponzorált műsorok közzététele. Ugyancsak külön szabályok – de nem tilalom – érvényesül a gyógyszerek reklámozásával kapcsolatban.¹⁶²

A reklámidő korlátokkal kapcsolatban a szabályozás alapvetően az EU vonatkozó irányelvének szabályait követi. Óránként (egész óránként) legfeljebb 12 perc reklám tehető közzé televíziós műsorszolgáltatásban, és a reklám 24 óránként a műsoridő 15%-át nem haladhatja meg. (A szövegezés alapján tehát a 15%-ot nem napi műsoridőre, hanem bármely 24 órára kell számítani). E szabály alól kivételt képeznek a teleshop hirdetések. A rádiós műsorszolgáltatás esetén a reklám nem haladhatja meg az (egész) óránkénti 12 percet.

Érdekes módon a reklámblokk esetén nem a maximális, hanem a minimális időtartam szabályozására került sor a törvényben: a reklámblokk nem lehet kevesebb egy percnél.¹⁶³

A reklámok közzétételével kapcsolatban a svéd törvény főszabályként rögzíti, hogy azok az egyes műsorszámok között tehetők közzé. Ugyanakkor a törvényben meghatározott feltételek mellett lehetőség van a műsorszámok reklámokkal történő megszakítására is, amennyiben az – figyelembe véve a műsorszám hosszát, karakterét és a természetes szüneteket – nem sérti a műsorszám integritását, értékét és a műsorszámon fennálló egyéb jogokat.

Az önálló részekből összeálló műsorszámok, pl. sportműsorok esetén reklám az egyes részek között tehető közzé. Egyébként a negyvenöt percnél hosszabb filmalkotások, televízió számára készített filmek (a sorozatokat, könnyű szórakoztató műsorokat és dokumentumfilmeket kivéve) negyvenöt perces időszakonként egyszer szakíthatók meg reklámmal; illetve ha a műsorszám időtartama legalább húsz perccel hosszabb kétszer vagy többször negyvenöt perces időszaknál, akkor további egy esetben megszakítható. A műsorszámon belül közzétett reklám-összeállítások között legalább húsz percnél el kell telnie.

Vallási szertartásról szóló műsorszámok és 12 év alattiaknak szóló műsorszámok egyáltalán nem szakíthatók meg reklámmal. Utóbbiak esetén közvetlenül a műsorszám előtt, illetve után sem tehető közzé reklám. A híreket vagy aktuális tájékoztatást tartalmazó, illetve

¹⁶¹ The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 1–4.

¹⁶² The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 9–10.

¹⁶³ The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 5–6.

a filozófiai vagy ideológiai természetű műsorszámok nem szakíthatók meg reklámmal, ha a tervezett műsoridő kevesebb, mint 30 perc.¹⁶⁴

A reklámkorlátok nem vonatkoznak a műsorszolgáltató önreklámozására.¹⁶⁵

14.2 A szponzoráció szabályozása

Szponzorált tartalom esetén a szponzor nevét a műsorszám előtt vagy után (vagy akár előtte és utána is) megfelelő módon fel kell tüntetni. Ezt a reklámidőbe egyébként nem kell beleszámolni. Hír- vagy aktuális eseményekről tájékoztató műsor nem szponzorálható.¹⁶⁶

14.3 A nyomtatott sajtó támogatása

Svédországban intézményesült formában létezik a nyomtatott sajtó közvetlen állami támogatása, amely a Sajtótámogató Tanács¹⁶⁷ közreműködésével valósul meg. A támogatás alapvető célja a napilap-piac sokszínűségének fenntartása.

A támogatásnak alapvetően két formája ismert: a működési támogatás és a terjesztési támogatás. A működési támogatásra a legalább 1500 példányszámban megjelenő, illetve további jogszabályi¹⁶⁸ feltételeknek megfelelő lapok jogosultak. Az összes svéd lap 46%-a (78 lap) részesül működési támogatásban. Terjesztési támogatásban azon lapok részesülhetnek, amelyek részt vesznek az ún. egyesített terjesztési rendszerben (*joint distribution system*); a lapok többsége egyébként része e rendszernek.¹⁶⁹

¹⁶⁴ The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 7–7b.

¹⁶⁵ The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 12.

¹⁶⁶ The Radio and Television Act, Chapter 7. Sec. 8.

¹⁶⁷ Press Subsidies Council, <http://www.presstodsnamnden.se/english.htm>.

¹⁶⁸ E feltételek a támogatásról szóló jogszabályban (Press Subsidies Ordinance) találhatóak.

¹⁶⁹ Media Development 2009, 75–76. old.

15. Közszolgálati műsorszolgáltatás

Svédországban a közszolgálati feladatokat három műsorszolgáltató (egy televízió és két rádió), a Sveriges Radio AB (SR), a Sveriges Television AB (SVT) és a Sveriges Utbildningsradio AB (UR) látja el. A közszolgálati televízióknak több országos csatornája is van, amelyek együttes nézettsége 30% feletti.¹⁷⁰

A műsorszolgáltatók nem közvetlen állami tulajdonban, hanem egy-egy független alapítvány tulajdonában állnak, amely vezetőségi tagjait a kormány nevezi ki a parlamenti pártokkal történő egyeztetést követően. Az alapítvány örökdik a közmédiák szerkesztői függetlenségére és a közszolgálati szellemre (*public service remit*) fellett.¹⁷¹

A közszolgálati médiumok számára kötelező előírás a független és pártatlan tájékoztatás, valamint a kiegyensúlyozottság követelménye. Ennek érdekében a közszolgálati műsorszolgáltató köteles válaszadási lehetőséget biztosítani valamely fél számára, ha ő maga, vagy álláspontja komoly kritikának vagy vádnak van kitéve (ez esetben azonban a válaszadás nem egyéni jogsérelem, hanem a kiegyensúlyozatlanság orvoslására szolgál). Úgyszintén köteleességük a közszolgálati műsorszolgáltatóknak a jelentősebb eseményekről való sokoldalú beszámolás és társadalmi párbeszéd kezdeményezése.

Az SVT emellett különösen ügyel a svéd nyelv és a kisebbségi nyelvek ápolására, a sokszínű és magas színvonalú kulturális műsorok, valamint a különböző kulturális eseményekről szóló beszámoló bemutatására, valamint a gyermek és ifjúsági műsorok készítésére.

A SVT a műsorkészítése során kiemelt figyelmet fordít a saját készítésű és a független előállítótól beszerezett műsorok közvetítésére is.

Az SVT is köteles ingyenesen továbbítani a hivatalos (közérdekű) közleményeket.

Az egyéb tartalomszabályozás (pl. gyermekvédelem) megegyezik a kereskedelmi televíziók szabályozásával (mivel a médiatörvény hatálya minden szolgáltatóra kiterjed, a közszolgálati műsorszolgáltatók speciális helyzetét a szolgáltatók és az állam közötti ún. charta szabályozza).¹⁷²

A svéd közszolgálati médiumok finanszírozása kizárólag a televízió-előfizetési díjakból történik: reklámot – néhány sportesemény szponzorálását kivéve – nem tehetnek közzé.¹⁷³ A televízió-előfizetési díj részletszabályairól – a kötelezettek és kivételek köréről, a díj mértékéről stb. – külön törvény rendelkezik. A díj nem elkülönült alapba, hanem a központi költségvetésbe folyik be, és az elosztás módjáról a kormány dönt. Egy 2009-ben készült jelentés szerint indokolt lenne a díjat közvetlenül a közszolgálati műsorszolgáltatóhoz eljuttatni.¹⁷⁴ E tervezett apró változtatás a közszolgálati médiumok függetlenségét erősíthetné.

¹⁷⁰ Media Development 2009, 90–91. old.

¹⁷¹ Public Service Broadcasting in the Nordic Countries, Helsinki, 2005. <http://www.dr.dk/NR/rdonlyres/AE3A5D9B-0C1A-44F6-8B3D-0F4BF3CCB9D8/292036/NordiskPSB1.pdf> (2010.06.10.) 4., 10. old.

¹⁷² <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=10775&a=1660844> (2010.06.10.) és http://www.grn.se/grn/pages/Page_3716.aspx (2010.06.10.)

¹⁷³ Public Service Broadcasting in the Nordic Countries, 11. old.

¹⁷⁴ Media Development 2009, 119. old.

16. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása

16.1 Műsorterjesztés szabályozása

16.1.1 Alapfogalmak és piacra lépés

A műsorterjesztéssel kapcsolatos szabályokat az elektronikus hírközlésről szóló törvény tartalmazza. A törvény alapján a rádiófrekvenciát nem igénylő elektronikus hírközlési tevékenység a hatósághoz történő bejelentést (*notification*) követően folytatható. A törvény kifejezetten nevesíti a vezetékes alapú műsorterjesztést, mint bejelentendő tevékenységet.¹⁷⁵

Ugyanakkor a rádiófrekvenciát használó elektronikus hírközlési szolgáltatások engedélykötelesek (licence), kivéve a véleményszabadságról szóló törvényben meghatározott egyes rádió és televízió műsorok terjesztését. A törvény felsorolja az engedélyezés – alapvetően technikai jellegű – szempontjait is. A jogszabály megjegyzi azt is, hogy a digitális földfelszíni televíziózáshoz a platform-üzemeltetője – meghatározott feltételek mellett – a frekvenciát egyidejűleg más szolgáltatásokra is használhatja.¹⁷⁶

16.1.2 Továbbítási kötelezettség (*must carry*)

Svédországban a *must carry* szabályok a digitális átállást követően kismértékben változtak ugyan, de – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – továbbra is csak a kábeles műsorterjesztésre vonatkoznak. A hatályos szabályozás szerint mindenekelőtt *must carry* státusszal rendelkezik a négy közszolgálati csatorna. Emellett – egy további csatorna erejéig – a kábelszolgáltató köteles továbbítani egy olyan országos műsorszolgáltatási engedéllyel rendelkező (kereskedelmi) műsorszolgáltatót, amely a pályázat során vállalt bizonyos – a kiegyensúlyozott tájékoztatásra, a programválaszték sokszínűségére és hírműsorok közvetítésére vonatkozó – kötelezettséget.¹⁷⁷

16.2 Digitális átállás¹⁷⁸

16.2.1 A digitális átállás folyamata

Svédország a digitális átállást elsősorban „nem jogalkotási feladatként értelmezte, hanem olyan természetes folyamatként, amely igényli ugyan egyes jogszabályhelyek módosítását, de a fő cél az átállás társadalmi hasznainak kiaknázása.”¹⁷⁹

A digitális átállás legfontosabb állomásaként 2003-ban a kormányzat döntést hozott a földfelszíni digitális átállással kapcsolatos legfontosabb kérdésekről. A döntés értelmében a folyamatot egy független grémium, a Digitális Televíziózás Bizottság (Digital TV Commission) irányította, amelynek tagjait 2004-ben nevezték ki. A bizottságnak döntés-előkészítő, koordináló és tájékoztató szerepe volt; utóbbi keretében a folyamatokról jelentéseket készítettek a kormányzat és az érintett érdeklődők számára.

¹⁷⁵ The Electronic Communications Act, Chapter 2, Sec. 1–2.

¹⁷⁶ The Electronic Communications Act, Chapter 3, Sec. 1. 6. 8. 10.

¹⁷⁷ The Radio and Television Act, Chapter 8. Sec. 1.

¹⁷⁸ A digitális átállásról részletesen ld. Szőke Gergely László: *A digitális átállás médiatelevisziós hatásai Észak-európában*. AKTI füzetek 37., 2009 Budapest, AKTI.

¹⁷⁹ Szőke Gergely László i. m., 33. old.

A kormány emellett a fokozatos, régiókénti lekapcsolás (*analogue switch off*) mellett foglalt állást, amelyet 2008 februárig meg kellett valósítani. A terveknek megfelelően a folyamat 2005-ben megkezdődött, és a 14 régió fokozatos lekapcsolása után végül az eredetileg tervezett időpontnál korábban, 2007 októberére fejeződött be. E folyamat természetesen a földfelszíni televíziózást érintette, a kábelszolgáltatás – egyelőre – analóg szolgáltatásként jut el a svéd háztartások kb. 60%-ába. A lakosság egy jelentős részét így közvetlenül ugyan nem érintette a földfelszíni digitális átállás, a második televíziókészülékek, a nyaralók és a hajókon lévő televíziókészülékek relatív nagy száma miatt azonban e réteg is profitált az átállásból.¹⁸⁰

16.2.2 Média-fogyasztó védelem (media-literacy)

Svédországban – hasonlóan Finnország példájához – komoly hangsúlyt fektettek a fogyasztók megfelelő tájékoztatására, így az analóg leállás egyáltalán nem érte váratlanul a svéd lakosságot. A svédországi kampány főbb üzenetei a következőkben foglalhatók össze.

- A digitális átállás természetes technikai fejlődés eredménye, amely egy mintegy 50 éves technológiát vált le.
- A digitális átállás jobb kép- és hangminőséget, valamint több csatorna sugárzását teszi lehetővé.
- Európa, de a világ nagy része is ezen az úton halad, és a folyamatból kimaradni lényegében nem lehetséges.

A digitális átállást népszerűsítő kampányban a svéd közszolgálati műsorszolgáltató (SVT) meghatározó szerepet vállalt, amely tájékoztató filmsorozat és reklámok segítségével juttatta el üzenetét a nézőkhöz. Svédországban is kiemelt figyelmet fordítottak az idősebb korosztályra: a divatos, „pörgős” félperces reklámszpotok mellett hosszabb, lassabb reklámfilmeket is készítettek, amelyeket kifejezetten az idősebbek igényeihez igazodva a kora délutáni órákban sugároztak.

Az SVT emellett információs call-centert, teletext oldalt, a honlapján a digitális átállásról szóló aloldalt is működtet(ett). Továbbá szerepet kapott a közvetlen tájékoztatás is: a közszolgálati műsorszolgáltató egy feltűnő rózsaszínre festett busszal körtúrát szervezett, melynek során a műsorszolgáltató munkatársai egyenként is személyes beszélgetést folytattak az érdeklődőkkel! A rózsaszín az egész kampány meghatározó színévé vált. A digitális átállást emellett saját honlap, köztéri hirdetések és kiadványok is népszerűsítették.

Megjegyzendő, hogy a kampány finanszírozása nem kizárólag a közszolgálati műsorszolgáltató költségvetéséből (de főként közpénzekből) történt, de a szervezési feladatokban meghatározó szerep jutott neki. A kampány gyors és látványos eredményt hozott: a felmérések azt mutatták, hogy míg 2004 elején a megkérdezettek 55%-a, addig 2005 végén már a megkérdezettek 94%-a tudott a digitális átállásról.¹⁸¹

¹⁸⁰ Media Developments 2006. The Radio and TV Authority, http://www.rtvv.se/_upload/uk/download/MU_2006_eng.pdf (2008.08.21.) 44–46.

¹⁸¹ Malin Wallin: Sweden's switch to digital, Sarajevo, 2008. http://rak.ba/bs/DTT/Wallin_SWE.ppt (2008.11.10.)